

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Kadınların
Kooperatifler Yoluyla
Güçlendirilmesi
Projesi

KOOPERATİFÇİLİK VE TEMEL ESASLARI

**iKG
PRO**

İNSAN KAYNAKLARINI
GELİŞTİRİLMESİ
PROGRAMI ÖYORTESİ

KADINLARIN KOOPERATİFLER YOLUYLA GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

KOOPERATİFÇİLİK VE TEMEL ESASLARI

Eğitim Modülü

Modülün Hazırlanmasına Katkı Verenler

Prof. Dr. Gülen ÖZDEMİR

Melek Bar Elmas

Dr. Figen AR

Proje Takım Lideri

Dr. Leyla ŞEN

Proje Faydalanıcısı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Proje Eş Faydalanıcısı

Tarım ve Orman Bakanlığı

Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

© Bu kitabın yayın hakları proje faydalanıcılarına aittir.

Şubat 2023, Ankara

İçindekiler

04

KOOPERATİFÇİLİK
TANIMI,
İLKE VE DEĞERLERİ

14

DÜNYADA VE
TÜRKİYE'DE
KOOPERATİFÇİLİK

25

SÜRDÜRÜLEBİLİR
KALKINMA
HEDEFLERİ

30

YASAL
DÜZENLEMELER

36

KOOPERATİF
TÜRLERİ VE
ÜST ÖRGÜTLENME

42

KADINLARIN
GÜÇLENMESİ VE
KOOPERATİFÇİLİK

48

KOOPERATİFLERDE
İNSAN KAYNAKLARI
YÖNETİMİ

64

KOOPERATİFÇİLİK VE
YEŞİL EKONOMİ

74

ORTAKLIK KURMA VE
AĞ OLUŞTURMA

KOOPERATİFÇİLİK TANIMI, İLKE VE DEĞERLERİ

KOOPERATİFÇİLİK NEDİR?

Kooperatif, ortak çıkarları olan bireylerin karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve en az maliyetle ortak fayda sağlamak amacıyla oluşturulan ekonomik yapıdır.

Kooperatif; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve isteklerini ortaklaşa sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir girişim aracılığıyla karşılamak için gönüllü olarak bir araya gelen kişilerin özerk birliğidir.

Uluslararası Kooperatif Birliği (International Cooperative Alliance-ICA)

Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara **kooperatif** denir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, Türkiye

Kooperatifler, iş fırsatları yaratma, ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmada önemli bir role sahiptir. Kooperatiflerin önemi Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile birlikte daha da ön plana çıkmıştır.

Kooperatiflerin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmada oynadıkları önemli rolün anlaşılması ve gündemde tutulması için her yıl Temmuz ayının ilk Cumartesi günü **'Uluslararası Kooperatifler Günü'** olarak kutlanmaktadır.

Türkiye'de Kooperatifçilik

Türkiye'de kooperatifçilik 1969'dan bugüne yürürlükte olan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre düzenlenmiştir.

Ülkemizde kooperatifçilik hizmetlerinden sorumlu üç ayrı Bakanlık bulunmaktadır. Tarımsal amaçlı kooperatifler Tarım ve Orman Bakanlığı'nın; yapı kooperatifleri Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın ve diğer kooperatifler ise Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluğundadır.

Ticari işletme olarak kooperatifler özel kanunla kurulurlar ve bazı yönleriyle diğer ticari işletmelerden ayrılırlar.

Kooperatiflerin ticari işletmelerle benzer tarafları şunlardır:

- Çok ortaklıdır.
- İşletme sermayesi, ortakların ödedikleri hisselerden oluşur.
- Ana sözleşmelerinde belirtilen faaliyet konularında ve tanımlanan ilkelere göre çalışırlar.
- Ticari faaliyetlerde bulunmak için kurulurlar ve fatura keserler.
- Kâr amacı güderler.
- Genel Kurulda seçilen Yönetim Kurulu tarafından yönetilirler.
- Profesyonel personel çalıştırabilirler.

KOOPERATİF İŞLETMELERİ NEDEN ÖNEMLİDİR?

Hızla değişen çalışma dünyasında kooperatif işletmeler; ortaklarının giderek daha da karmaşık hale gelen ihtiyaçlarını karşılamak, geçim kaynaklarını geliştirmek, ortaklarına hizmetler sunmak ve iş alanı yaratmak konusunda önemli katkılar sunmaktadır.

Kooperatiflerin dünyada yaklaşık 280 milyon kişiyi istihdam etmekte olduğu ve 25 ülkeye yayılan en büyük ilk 300 kooperatifin 2020 yılı için 2,14 trilyon Dolar ciroya sahip bulunduğu, kooperatiflerin tarım, finans ve konut sektörlerinde çalışan milyonlarca insanın geçim kaynağı olarak kritik bir öneme sahip olduğu ifade edilmektedir.

Kooperatifler, insanların eşit ve demokratik bir şekilde bir araya geldikleri kuruluşlardır. Kooperatifler, ortakların niteliğine ve/veya sermaye miktarına bakılmaksızın eşit oy hakkına sahip oldukları 'bir ortak, bir oy' kuralıyla demokratik olarak yönetilirler. Faaliyetler sonucunda elde edilen ekonomik ve sosyal kazançlar, kooperatif ortakları tarafından kontrol edilir.

KOOPERATİFÇİLİK TEMEL DEĞERLERİ

Kooperatifler değerlere dayanan işletmelerdir ve ekonomik faaliyetlerini de bu değerler çerçevesinde yönlendirirler.

KOOPERATİFÇİLİK DEĞERLERİ

- Kendine Yardım (Öz Yardım)
- Öz sorumluluk
- Demokrasi
- Eşitlik
- Hakkaniyet
- Dayanışma

Kooperatif ortakları ve çalışanları aşağıdaki temel değerleri benimserler:

1. Kendine Yardım (Öz Yardım): Kooperatiflerde ortaklar karşılıklı fayda sağlamak için birlikte çalışarak kendilerine ve birbirlerine yardım etmiş olurlar.

2. Öz sorumluluk: Kooperatiflerde ortaklar yapmış oldukları faaliyetlerden ve aldıkları kararlardan sorumludur.

3. Demokrasi: Kooperatiflerde ortaklar kendi temsilcilerini oy kullanarak seçerler ve her ortak 'bir kişi, bir oy' ilkesi kapsamında eşit oy hakkına sahiptir.

4. Eşitlik: Kooperatifin her bir ortağı eşit haklara ve koşullara sahiptir.

5. Hakkaniyet: Ortaklara hakkaniyetli ve adaletli bir şekilde davranılır.

6. Dayanışma: Ortaklar ve kooperatifler birbirlerine yardım eder ve destek olur.

Kooperatif yönetici ve ortakları dürüst, şeffaf, topluma karşı sorumlu ve duyarlı olmalıdır. Değerler açısından bakıldığında kooperatifler; kendisinin ve çevresinin sorunlarını çözmek için bir araya gelen, eşitliği, dayanışmayı, dürüstlüğü ve açıklığı, demokratik ilkeleri benimseyen, hakkaniyetli bireylerin kurduğu işletmelerdir. Değerler açısından kooperatifler sivil toplum kuruluşlarına daha çok benzerler.

KOOPERATİFÇİLİK İLKELERİ

Uluslararası Kooperatif Birliği (International Cooperative Alliance–ICA) 1995 yılında kooperatifler için yedi temel ilke tanımlamıştır. Bu yedi temel ilke;

- Gönüllü ve açık ortaklık
- Ortakların demokratik denetimi
- Ortakların ekonomik katılımı
- Özerklik ve bağımsızlık
- Eğitim ve bilgilenme
- Kooperatifler arası iş birliği
- Toplumsal sorumluluk

Ortaklar, kooperatifçilik faaliyetlerini; tüm dünyada kabul görmüş kooperatifçilik değerleri ve kooperatifçilik ilkeleri çerçevesinde uygulamaya koymalıdır.

Kooperatifçilik ilkeleri olarak:

1. Gönüllü ve açık ortaklık

Kooperatifler, ortaklığın getirdiği sorumlulukları kabul edebilecek herkese açık; cinsiyet, ırk ya da dine dayalı her türlü siyasi ya da sosyal ayrımcılıktan uzak, gönüllü kuruluşlardır.

2. Ortakların demokratik denetimi

Kooperatifler, politika belirleme ve karar alma süreçlerine aktif olarak katılan ortaklar tarafından kontrol edilen demokratik kuruluşlardır. Yönetim Kurulu ve Denetim Kurulu'nda görev alan ortaklar, diğer ortaklara karşı sorumludur. Kooperatiflerde ortaklar eşit oy hakkına sahiptir; yani bir ortak, bir oy. Üst örgütlerde de oy hakkı demokratik bir biçimde kullanılmaktadır.

3. Ortakların ekonomik katılımı

Ortaklar, kooperatiflerinin sermayesine adil olarak katkıda bulunur ve bu sermayeyi demokratik bir şekilde kontrol eder. Bu sermayenin bir kısmı kooperatifin ortak mülkiyetindedir. Ana sözleşmede taahhüt edildiyse ortaklar, sermaye üzerinden kısıtlı miktarda gelir elde edebilir. Ortaklar gelir fazlasını, kooperatiflerini geliştirme, kooperatifle yapmış oldukları işlemlerle orantılı olarak ortaklarına kâr sağlama ve ortaklarca onaylanan diğer faaliyetlere destek olma gibi amaçlar için ayırırlar.

4. Özerklik ve bağımsızlık

Kooperatifler ortakları tarafından yönetilen ve karşılıklı yardıma dayanan bağımsız kuruluşlardır. Kooperatifler devlet ve diğer kuruluşlarla anlaşma ve işbirliği yapmaları veya dış kaynaklardan sermaye sağlamaları durumunda bütün bu ilişkilerini, kooperatiflerin bağımsızlığına ve ortakların kooperatiflerini eşit oy hakkı ile yönetmelerine zarar vermeyecek biçimde yürütürler.

5. Eğitim, öğretim ve bilgilendirme

Kooperatifler; ortakları, yöneticileri ve çalışanları için eğitim ve öğretim imkânları sağlar. Onlar da bu sayede kooperatiflerinin gelişimine etkin bir şekilde katkıda bulunabilirler. Tüm kamuoyunu, iş birliğinin doğası ve yararları hakkında bilgilendirirler.

6. Kooperatifler arası iş birliği

Kooperatifler; yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla birlikte çalışarak ortaklarına en etkin şekilde hizmet eder ve kooperatif hareketini güçlendirirler.

7. Topluma karşı sorumlu olma

Kooperatifler, ortakları tarafından onaylanan politikalar aracılığıyla toplumun sürdürülebilir gelişimi ve kalkınması için çalışırlar.

NİÇİN VE HANGİ DURUMLARDA KOOPERATİF?

Farklı türde ticari işletme kurmak mı kooperatif kurmak mı arasında kaldıysanız aşağıdaki durumlardan en az birinin var olması durumunda kooperatif kurulması tavsiye edilmektedir:

1. Birlikte çaba göstermenin tek başına çalışmaktan daha kârlı olduğu durumlar:

- **Birlikte çabalamak:** Tek başına yapılamayacak işlerin, işgücü ve kaynakların birleştirilerek birlikte yapılmasıdır. Konut ihtiyacını birlikte çözmek için kurulan konut yapı kooperatifleri Türkiye’de en çok bilinen kooperatif türüdür.
- **Birlikte satmak:** Bireysel üreticilerin, bir araya gelerek ürünlerini tek elden satmaları hem satış maliyetlerini düşürmekte hem de kârlılığı arttırmaktadır. Bu konuda süt kooperatifleri, pancar ekicileri kooperatifleri, hayvancılık kooperatifleri, taşıma kooperatifleri ülkemizdeki yaygın ve bilinen uygulamalardır.
- **Birlikte almak:** Tedarik maliyetlerini düşürmek ve toptan fiyatlardan yararlanmak için bireylerin ya da küçük işletmelerin bir araya gelerek ortak satın alımlar yapmasıdır. Satın alma kooperatifleri küçük işletmelerin bir araya gelmelerinin ve sektörün devlerine karşı rekabet edebilmelerinin etkin bir yolu olarak kendilerini kanıtlamıştır. Türkiye’de eczacı kooperatifleri, tüketim ve yardımlaşma kooperatifleri bilinen uygulamalarıdır.

2. Ticari değer yaratmak için tek başına çözülemeyecek sorunlara birlikte çözüm oluşturabilecek durumlar:

- Köyün sulama sorununu çözmek,
- Kredi almakta zorluk çekenlerin kefalet ve kredi kaynaklarına erişimlerini sağlamak,
- Sigorta sorunlarını çözmek,

- Yaşlı ya da deneyimsiz bireylere iş bulmak,
- Yaşlı ya da çocuk bakımı hizmeti vermek,
- Temiz enerji kaynaklarına ulaşmak ve bunun gibi pek çok ortak sorunu birlikte çözmek için kooperatif kurulabilir. Türkiye’de sulama kooperatifleri, eğitim kooperatifleri, kefalet ve kredi kooperatifleri yaygın uygulamalardır.

3. Yerel kaynakları değerlendirerek bölgesel kalkınmanın sağlanabileceği durumlar:

- Tarımı ve hayvancılığı geliştirmek için Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri,
- Turizmi geliştirmek için Turizm Geliştirme Kooperatifleri,
- Kadın emeğini değerlendirmek için Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri,
- Güneş, rüzgâr ve benzeri enerji kaynaklarını değerlendirmek için Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri bilinen örneklerdir.

4. Yetkinliklerin ve kaynakların birleştirilerek daha güçlü olunabilecek durumlar: Dünyageneralinde tekelleşen uluslararası şirketlerle küçük girişimcilerin rekabet edebilmesi giderek zorlaşmaktadır. Bu durumda kaynaklarını, yetkinliklerini ve enerjilerini birleştiren küçük girişimciler daha fazla şansa sahip olmaktadır. Türkiye’de Torku, Fiskobirlik, Tariş, Tire Süt bunun en güzel örneklerindedir.

5. Kârdan çok sosyal değer üretmenin amaçlandığı

durumlarda: Amacın para kazanmaktan çok değer üretmek olduğu durumlarda kooperatifçilik iyi bir seçenek olarak karşımıza çıkar.

Bu koşulların en az birinin varlığı kooperatif kurmanın ön koşulu olsa da yeterli değildir. Aynı zamanda kooperatif kuracak kişilerin; kooperatifçilik ilke ve değerlerini özümsemiş olması, birlikte iş yapma kültürüne yatkın olması, açık iletişimi desteklemesi ve adil olması gerekir. Öte yandan ortakların, kooperatifin ortak hedef ve amaçları doğrultusunda ticari değer yaratması beklenir.

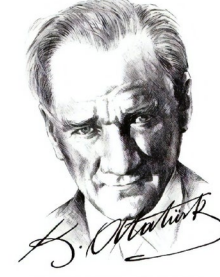
Kooperatifler; birlikte maddi ve manevi değer üretmeyi amaçlayan kurumsal ve sürdürülebilir yasal bir ticari modeldir. Kooperatifçilik; değişen dünya düzeninde gelir adaletini sağlamak ve toplumların refahını arttırmak için önemli araçlardan biridir. Türkiye'nin sosyal yaşamında önemli bir yer tutan imece ve ahilik kültürü, başarılı kooperatifçiliğin gerektirdiği dayanışmanın temelini oluşturmaktadır.

KOOPERATİF:

- Katılımcıdır.
- Sürdürülebilir bir iş modelidir.
- Yaşam şartlarını iyileştirir.
- Yerel ekonomileri güçlendirir.
- İnsanlara sorumluluk kazandırır.

Kısaca büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün tanımladığı gibi; "Kanaatim odur ki muhakkak surette birleşmede kuvvet vardır. Kooperatif yapmak, maddi ve manevi kuvvetleri zekâ ve maharetleri birleştirmektir. Yoksa bir zayıf ile kuvvetlinin birleşmesinden bahsetmiyorum. Birleşmenin böylesi zayıf olanın kuvvetliye esir olması demektir."

M. Kemal ATATÜRK

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK

Kooperatif, ihtiyaç duyulan her yerde kurulabilen yoksulluğun azaltılmasında etkin bir araçtır. Ayrıca birçok kooperatif eğitim, sağlık, sigorta, kredi gibi temel hizmetlere erişimi sağlamaktadır. Kooperatiflerde ortaklara ait kaynaklar birlikte verimli şekilde kullanılır ve böylece bireylerin tek başlarına elde etmeleri zor olan ürünler ve hizmetlere daha kolay erişimleri mümkün olur.

Dünyada:

- Dünya nüfusunun %12'si, AB vatandaşlarının %20'si kooperatif ortağıdır.
- En büyük 300 kooperatif yıllık 2,14 trilyon Dolar gelir elde etmektedir.
- 280 milyon kişi kooperatif çalışanıdır. Dünya genelinde her on çalışandan biri kooperatiflerde çalışmaktadır.
- Dünya genelinde 2,6 milyon kooperatif işletme bulunmakta olup kooperatiflere ait 770 bin ofis ve satış yeri bulunmaktadır.
- Kooperatifler sahip olduğu 19,6 trilyon Dolarlık varlığa karşılık yıllık 2,14 trilyon Dolar kazanç yaratılmaktadır.

Avrupa'da:

- 141 milyonu aşan ortağa sahip 176.461 kooperatif işletmesi bulunmaktadır.

- Avrupa nüfusunun %17'sinden fazlası bir kooperatifin ortağıdır.
- Hollanda'da her birey en az bir kooperatifin ortağıdır.
- Finlandiya'da nüfusun %85'i bir kooperatife ortaktır ve 4,7 milyon kooperatif çalışanı bulunmaktadır.
- En çok kooperatife sahip üç Avrupa ülkesi: İtalya, Türkiye ve İspanya'dır.
- Kooperatif sayısının en yüksek olduğu sektörler; sanayi ve hizmetlerdir.
- Yıllık iş hacmine göre ilk sırada tarım sektörü bulunmaktadır.
- Fransa'da kooperatif işletmeleri, yaklaşık 1 milyon iş ile ülkedeki toplam istihdamın %3,5'ini sağlamaktadır.
- Almanya'da kooperatif bankalarının 16 milyondan fazla ortağı bulunmaktadır.
- İtalya'da tarımsal gıda sektörünün %50'si kooperatifler tarafından yönetilmektedir.

Kooperatifler her ne kadar yerel ortaklarına hizmet sunmakta iseler de küresel çapta iş birliğine de girmektedirler.

Tüm dünyada kooperatifçilik önemli bir sosyal ve ekonomik harekettir. Kooperatifler, dünyada barışın, çevrenin korunmasına, yoksullukla mücadeleye ve istihdam yaratmaya katkıda bulunan önemli araçlardır. Kooperatifler toplumsal ve sosyal adalete katkı sağlayan önemli işletmelerdir

ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE KOOPERATİFLER

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), dünya genelinde kooperatifçiliği destekleyen Birleşmiş Milletlere bağlı bir kuruluştur. ILO'nun 2002 yılında kabul edilen Kooperatiflerin Desteklenmesine İlişkin 193 no'lu Tavsiye Kararı kooperatiflere yönelik ulusal düzeydeki politikalara dayanak niteliğindedir. 193 sayılı Tavsiye Kararı kooperatifçiliğe iki önemli katkı yapmıştır:

- Kooperatiflerin dernek, vakıf, sendika gibi **sadece** "sosyal amaçları" olan yapılar değil; sosyal amaçları da içeren farklı bir işletme türü olduğu ve çok daha geniş bir perspektife sahip oldukları kabul edilmiştir.
- Kooperatiflerin aynı zamanda "işçi" istihdam eden birer "işveren" oldukları, kabul edilmiştir. Kooperatiflerin işveren olarak sadece kendinin, ortaklarının ve çalışanlarının kârını değil, içinde buldukları toplumun çıkarlarını da dikkate aldıkları benimsenmiştir.

Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) 1895 yılında kurulmuş dünya çapında kooperatifleri temsil eden ve onlara hizmet eden bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur. 100 ülkeden ve çeşitli alanlarda 260'tan fazla ulusal ve uluslararası üyesi bulunmaktadır.

- Dünya çapında bir milyar kooperatif üyesinin %93'ünü temsil etmektedir.
- Birleşmiş Milletler ve alt birimlerine danışmanlık yapmaktadır.

Avrupa Kooperatif Topluluğu (SECE), kooperatiflerin sınır ötesi ve ülkeler arası faaliyetlerini kolaylaştırmak için hukuki altyapı oluşturmaktadır.

Avrupa Tarımsal Örgütler Komitesi (COPA) 1958 yılında kurulmuştur. AB ve üye ülkelerin tarımsal örgütlerinden oluşmaktadır.

Tarımsal Kooperatifçilik Genel Komitesi (COGECA)

1959 yılında kurulmuştur. 1962 yılında COGECA ve COPA sekreteryalari birleştirilerek **Avrupa Birliği Tarım Kooperatifleri Konfederasyonu (COGECA)** adını almıştır. Günümüzde COGECA tarım ve balıkçılık sektörünün ana temsilcisi olarak kabul edilmektedir.

Dünya genelinde işsizliğin azalması ve yoksulluğun ortadan kalkması için yeni uygulamalar ve modeller geliştirilmektedir. Bu çabada kooperatiflerin kritik bir role sahip oldukları artan şekilde kabul görmektedir.

TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK

Türkiye'de çağdaş kooperatifçiliğin başlangıcı, 1863 yılında "**Memleket Sandığı**" adı verilen ilk tarım kredi organizasyonunun kurulması olarak kabul edilir. Pek çok evreden geçen kooperatifçilik, cumhuriyetin kurulmasının ardından Atatürk'ün önderliğiyle bugünkü haline gelmiş ve bütün yurda yayılmıştır.

Türkiye’de kooperatifçilik halen günün koşulları doğrultusunda değişmeye devam etmektedir. Son yıllarda kooperatifçilik faaliyetlerinin odaklandığı alanlardan biri **kadın kooperatifleridir** ve kooperatifçiliğin kadınların ekonomik ve sosyal güçlenmesine katkı sağlayacağı görüşü hâkimdir. Bu nedenle ülkemizde 1990’lı yıllardan sonra gelişmeye başlayan kadın kooperatifleri özel olarak desteklenmektedir. Kadın kooperatifleri; kadının işgücüne katılımı, ülkemiz ekonomisi ve kadın girişimciliği açısından önemli bir fırsattır.

Türkiye’de kooperatifler faaliyet alanlarına göre T.C. Ticaret Bakanlığı, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı ile T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı denetimindedir.

Ticaret Bakanlığı’nca kuruluşuna izin verilen kooperatifler çeşitlilik göstermektedir. Ticaret Bakanlığının merkez teşkilatının sorumluluk alanına giren kooperatifler:

- Üretim ve Pazarlama Kooperatifleri,
- Fikri Mülkiyet ve Proje Danışmanlığı Kooperatifleri,
- Hizmet ve Dayanışma Kooperatifleri,
- İşletme Kooperatifleri,
- Karşılıklı Sigorta Kooperatifleri,
- Sağlık Hizmetleri Kooperatifleri,
- Yenilenebilir Enerji Kooperatifleridir.

Ticaret Bakanlığı **taşra teşkilatının** yani Ticaret **İl Müdürlükleri’nin** sorumluluk alanına giren kooperatifler:

- Tüketim Kooperatifleri,
- Turizm Geliştirme Kooperatifleri,

- Küçük Sanat Kooperatifleri,
- Kadın Girişimi Kooperatifleri,
- Eğitim Kooperatifleri,
- Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifleri,
- Çocuk Bakım Kooperatifleridir.

Bunların dışında tarımsal kalkınma kooperatifleri T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı’nın; arsa, konut ve yapı kooperatifleri ise T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın sorumluluk alanına girmektedir.

Türkiye’de:

- Ticaret Bakanlığı 18 Haziran 2021 verilerine göre yerel düzeyde faal olan kooperatiflerin toplam sayısı 84.232’dir. Bu kooperatiflerin 8.109.225 ortağı bulunmaktadır.
- Faaliyet alanına göre kooperatif sayılarına bakıldığında kooperatif sayısının en yüksek olduğu sektör; konut yapı alanıdır. Tarımsal kalkınma kooperatifleri ve motorlu taşıma kooperatifleri ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır.
- Ortak sayısına göre ilk üç sırada pancar ekicileri kooperatifleri, konut yapı kooperatifleri ve tarım kredi kooperatifleri bulunmaktadır.
- Kooperatiflerin yıllık toplam cirosu 300 milyon Avrodan fazladır.
- Ciroya göre en büyük üç kooperatif Pankobirlik, Tarım Kredi ve Farma Lojistik’tir.

- En çok kooperatife sahip ikinci Avrupa ülkesi olmasına karşın ortak sayısı, çalışan sayısı ve yıllık ciro sıralamalarında Türkiye ilk üç ülke arasında bulunmamaktadır.

TÜRKİYE'DE KADIN KOOPERATİFLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ YÖNÜNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türkiye'deki kooperatifçilik faaliyetlerinin odaklandığı alanlardan biri kadın kooperatifleridir. Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de kooperatifçiliğin kadınların ekonomik ve sosyal güçlenmesi için kritik öneme sahip olduğu kabul görmektedir. Ülkemizde 1990'lı yıllardan sonra hızlanan kadın kooperatifleri dikkat çekicidir. Kadın kooperatifleri günümüzde hem kırsal hem de kentsel alanlarda faaldir ve ülkemiz ekonomisi ve kadın girişimciliği açısından önemli bir fırsattır.

Türkiye'de Kadın Kooperatiflerinin Mevcut Durumu Raporu'na (2015) göre Türkiye'de kadın kooperatifleri sayısı hala istenilen düzeyde değildir. Kadın kooperatifleri örgütlenme ve işletme becerilerindeki eksiklikler gibi iç güçlüklerin yanı sıra, yeterince anlaşılammak, finansal ve yasal yetersizlikler gibi dış güçlüklerle de karşı karşıyadır.

Raporda ifade edilen güçlüklerin 2010'ların başında tespiti ile kadın kooperatiflerinin sözü edilen güçlükleri aşabilmeleri ve gelişmeleri için 2012-2016 yıllarını kapsayan Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır. O zaman ki adıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın koordinasyonunda; kooperatifçilik hizmetlerinden sorumlu Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile kooperatif üst kuruluşları, üniversiteler

ve diğer ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşların katkılarıyla hazırlanmıştır. Eylem Planında öngörülen kadınların girişimcilik kabiliyetlerinin artırılması ve ekonomide aktif şekilde yer almalarının sağlanması hedefi altında kooperatifler çatısı altında örgütlenmeleri yönünde çalışmalarda bulunmak amacıyla oluşturulan Kadın Kooperatifleri Tanıtım ve Kapasite Geliştirme Projesi (Kadın-KOOP) gerçekleştirilmiştir.

On Birinci Kalkınma Planı'nda kooperatifçiliğin geliştirilmesine yönelik politika ve tedbirler on üç ana başlık altında toplanmış ve kooperatifçiliğe verilecek desteklere özel vurgu yapılmıştır. On Birinci Kalkınma Planı'nda kadın kooperatiflerine yönelik politika ve tedbirler alt başlıklarına göre aşağıda özetlenmektedir:

- **"Girişimcilik ve KOBİ'ler" alt başlığında:** Plan döneminde başta tarım satış kooperatifleri, kadın kooperatifleri ile sosyal nitelikli kooperatifler olmak üzere öncelikli sektörlerde faaliyette bulunan kooperatiflere destek sağlanacaktır.
- **"Kadın" alt başlığında:** Kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere yönelik; eğitim, girişimcilik ve danışmanlık gibi alanlarda sunulan destekler yaygınlaştırılacak ve gerekli hukuki düzenlemeler yapılmak suretiyle kadınların kooperatif kurmaları kolaylaştırılacaktır.

On Birinci Kalkınma Planı Kadının Kalkınmadaki Rolü Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda dar gelirli kadınlar için sosyal entegrasyon ve kayıtlı işletmeler olan kooperatiflerin yapısı altında istihdam imkanları da yaratılmış olacağı belirtilmektedir.

Aynı raporda kooperatifler aracılığıyla kadınların istihdama katılma ve istihdamda kalma oranlarını artırmak üzere aşağıdaki politika önerileri ifade edilmiştir:

- Kadın kooperatiflerini desteklemek ve sürdürülebilirliklerini sağlamak üzere, bu alanda uzman STK'lar, kamu ve özel sektör iş birliğiyle, kadın kooperatiflerine finansman, yönetim, iş geliştirme, tasarım ve pazarlama konularında destek verecek yapılar geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması öncelikli görülmektedir.
- Kadın kooperatiflerinin bakım hizmetlerinin sunumu yönünden önemli bir alternatif olmasından hareketle, gerekli denetim ve teknik destek mekanizmaları çerçevesinde bu alandaki uygulamaların yaygınlaştırılması seçeneği değerlendirilmelidir.
- Kadınların farklı kooperatifçilik konularında (yenilenebilir enerji gibi) farkındalıklarının artırılması ve desteklenmesinde sürdürülebilir kalkınma açısından yarar görülmektedir.
- Kadın girişimciliğinin sadece şehir ortamında yaşayan kadınlar için değil kırsaldaki kadınlar için de bir istihdam alanı oluşturulduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Söz konusu Özel İhtisas Komisyonu Raporunda istihdam başlığı altında şu öneriye yer verilmiştir:

- Kadın kooperatiflerinin 'sosyal kooperatifler' olarak tarif edilerek ayrı bir mevzuata kavuşturulması, sosyal ve

ekonomik işlevi nedeniyle hem ticari işletmeler ve hem de sosyal organizasyonlar (STK) ile eşit muameleye tabi tutulması, onların yararlandığı teşvik programlarından yararlandırılması, zorunlu giderlerinin azaltılması ve vergi muafiyeti tanınması, özellikle kamu ihaleleri konusunda özel bir teşvik sağlanması gibi tedbirler alınmalıdır.

- Çevre başlığı altında kadın kooperatifleriyle ilgili öneri: Kadınların temiz ve ekolojik ürün üretimine teşvik edilmesi, bu yöntemlerle üretim yapan kadın kooperatiflerinin kurulması ve yeşil üretim yapan işletmelerin diğer işletmelere kıyasla daha çok desteklenmesi sağlanmalıdır.

Türkiye'de kadın kooperatiflerinin sayısının artırılması amacı ile Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından 2011 yılında Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Ana Sözleşmesi yayımlanmıştır. Bu sözleşmede kooperatiflerin amacının ortaklarının ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ile ekonomik faaliyetleri kapsamında yer alan mal ve hizmet üretimi ile bunların pazarlanmasına yönelik ihtiyaçlarını karşılanması, girişimlerinin desteklenmesi, üretim becerilerinin geliştirilmesi, böylece ortaklarının ekonomik menfaatlerinin korunarak, sağlıklı ve gelişmiş bir çevrede yaşamalarının sağlanması olarak açıklanmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı 100 Günlük İcraat Programı'nda "Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi" hedefine yer verilmiştir. Bu kapsamda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı iş birliğinde hazırlanan,

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ

30 Ekim 2018 tarihinde imzalanan "Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi İşbirliği Protokolü", 12 Temmuz 2021 tarihinde iki yıl süreyle yenilenmiştir. Protokol ile kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi, sürdürülebilirliklerinin sağlanması, kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi, daha görünür ve yaygın hale gelmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca kadınların kooperatifler yoluyla ekonomik ve sosyal hayatta yer almaları için de işbirliği yapılması hedeflenmiştir.

İş birliği protokolünün yerelde uygulanabilmesi ve protokolün uygulayıcısı olan Bakanlıkların İl Müdürlüklerine rehberlik etmek amacıyla "Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi İş Birliği Protokolü Uygulama Esasları" hazırlanmış ve bu çerçevede 81 ilde Kadın Kooperatifçiliği Çalışma Grupları oluşturulmuştur. Protokol kapsamında Temmuz 2022 itibarıyla 845 çalıştay, eğitim ve bilgilendirme toplantıları yapılarak toplam 40 bin kişiye ulaşılmış, 385 kadın kooperatifi ziyaret edilmiş, 862 yeni kadın kooperatifi kurulmasına destek sağlanmıştır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri;

2030 yılına kadar ülkelerin, insanlar ve yaşadığımız dünya için atması gereken adımlar listesidir. 2015 yılında Birleşmiş Milletlere üye 193 ülke dünyamızın ve insanların en fazla karşılaştığı sorunların çözümü için 17 hedef belirlemiştir. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi dünya üzerinde yaşayan tek bir kişiyi bile geride bırakmama ilkesi üzerine kurulmuştur.

Tek bir kişiyi bile geride bırakmamak için:

- Zengin ve yoksul tüm ülkelerin,
- Kamu kurumları, belediyeler, kooperatifler, özel sektör temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler dahil tüm tarafların,
- Okumuş-okunmamış, kadın-erkek, zengin-yoksul, kentli-köylü ayırımı yapmadan toplumdaki herkesin, katılımı ve ortak hareket etmesi gerekmektedir.

HEDEF 1. YOKSULLUĞA SON

Herkesin ihtiyaçlarını karşılamaya yeten parası olsun
İyi bir hayat yaşamak için gerekli olanlara sahip olsun

HEDEF 2. AÇLIĞA SON

Açlık son bulsun
Herkesin sağlıklı ve güvenli gıdaya erişimi olsun
Gelecek nesillerin de işine yarayacak güvenli gıda üretimi olsun

---

HEDEF 3. SAĞLIKLI BİREYLER

İnsanların sağlıklı olması ve sağlıklı kalması için her şey yapılsın
Herkes yaşamı boyunca sağlıklı kalmasını sağlayacak bilgiye sahip olsun

---

HEDEF 4. NİTELİKLİ EĞİTİM

Eğitimde fırsat eşitliği olsun
Hangi yaşta olursa olsun herkes nitelikli eğitim hizmetlerine erişsin

---

HEDEF 5. CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Kadın ve kız çocukları güçlensin
Kadın ve kız çocuklarının hizmetlere, fırsatlara ve kaynaklara erişimi erkeklerle eşit olsun

---

HEDEF 6. TEMİZ SU VE SİHHİ KOŞULLAR

Herkesin temiz suya erişimi olsun
Herkesin çöplerini sağlıklarını tehdit etmeyecek şekilde atacak koşulları olsun

---

HEDEF 7. ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ

Herkesin elektrik ve gaz gibi enerji ve güç kaynaklarına erişimi olsun
Enerji sistemleri modern ve rüzgar ya da güneş gibi yeni kaynakları da kullanmaya müsait olsun (sürdürülebilir enerji kaynakları)

HEDEF 8. İNSANA YAKIŞIR İŞ & EKONOMİK BÜYÜME

Herkesin iş imkanlarına erişimi olsun
Sürdürülebilir ve ekonomi ile toplumu güçlendiren iş imkanları yaratılsın

---

HEDEF 9. SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALTYAPI

Modern dünyanın ihtiyaçlarını karşılayan sistemler kurulsun
Yeni fikirler ve uygulamalarla şehirler geleceğe hazır olsun

HEDEF 10. EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASI

Zengin ve yoksullar arasındaki fark azaltılsın
Engelliler gibi hassas grupların mevcut kaynaklara ve fırsatlara erişimleri desteklensin

---

HEDEF 11. SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİR & YAŞAM ALANLARI

Herkes için daha güvenli ve daha yaşanabilir şehirler ve yaşam alanları inşa edilsin
Şehirler geleceğin ihtiyaçlarını karşılamaya hazır hale getirilsin

---

HEDEF 12. SORUMLU TÜKETİM & ÜRETİM

Ülkelerin ve bireylerin paylarına düşenlerden daha fazlasını alamayacakları düzenlemeler yapılsın
Gıda ve enerji gibi hayati varlıkların herkese yetebileceği ortam sağlansın

---

HEDEF 13. İKLİM EYLEMİ

İklim değişikliğini durdurmak için adım atılsın
İklim değişikliğinin etkileri daha da kötü olmadan somut politikalar geliştirilsin ve uygulansın

HEDEF 14. SUDAKİ YAŞAM

Dereler, denizler ve okyanuslar daha iyi korunsun
Denizlerdeki ve okyanuslardaki canlıların bizden sonraki nesillere de kalması için önlemler alınsın

HEDEF 15. KARASAL YAŞAM

Ormanlar ve çöller gibi özel alanlar dahil karasal yaşam korunsun ve desteklensin
Bizlere yaşamak için gerekli olan birçok kaynağı veren karasal yaşama herkes saygı göstere ve gelecek kuşaklara aktarılsın

HEDEF 16. BARIŞ, ADALET & GÜÇLÜ KURUMLAR

Her insanın adalet, hakkaniyet ve eşitlik içinde yaşaması desteklensin
Dünyanın her yerinde barış teşvik edilsin

HEDEF 17. HEDEFLER İÇİN ORTAKLIKLAR

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin istenildiği gibi hayata geçirilmesi için birlikte ve daha etkin çalışılsın
Gelecek nesillerin refahı için sürdürülebilir kalkınma hayatın her alanında mümkün kılınsın

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ VE KOOPERATİFLER:

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin olması gerektiği gibi uygulanmasında kooperatiflerin kritik role sahip oldukları dünya genelinde kabul görmektedir.

Kooperatifçilik alanındaki iki önemli kuruluştan birisi olan Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA), kooperatiflerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine aşığıdaki dört faaliyet alanında katkı verebileceğini ifade etmiştir:

- Yoksulluğa Son (Hedef 1, Hedef 5)
- Temel Mallara ve Hizmetlere Erişimi Arttırmak (Hedef 3, Hedef 5, Hedef 6, Hedef 8)
- Çevreyi Korumak (Hedef 6, Hedef 7, Hedef 12, Hedef 13, Hedef 14, Hedef 15)
- Sürdürülebilir Gıda Sistemleri Kurmak (Hedef 2, Hedef 5, Hedef 10, Hedef 12)

YASAL DÜZENLEMELER

KURULUŞ

Kooperatif kurmadan önce aşağıdaki koşulları sağlamanız gerekir:

- **1. Kooperatifler ticari kuruluşlardır.** Kooperatifin hangi sektörde ve alanda faaliyet göstereceği, vizyonu, misyonu, ürünleri, hizmetleri, iş planı ve benimseyeceği etik değerler gibi çalışmalar tamamlanmış olmalıdır. Bu çalışmalar kooperatif kurulmadan önce yapılırsa, yasal sorumluluk almadan önce olası sorunlar saptanmış ve çözümün ne olduğu anlaşılmış olur.
- **2. Kooperatif en az 7 ortakla kurulur.** Aynı amaç için çalışacak en az 7 gerçek ya da tüzel kişi bir araya gelmelidir.
- **3. Kurulacak kooperatif türüne karar verilmelidir.** Kooperatifinizin türü hangi Bakanlığa bağlı olacağını belirler. Üç farklı Bakanlığın (Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı) sorumluluğunda pek çok kooperatif türü vardır.

- **4. Ortaklarca imzalanmış 'Kuruluş Ana Sözleşmesi' gereklidir.** Kooperatifin çalışma usul ve esaslarının tanımlandığı Kuruluş Ana Sözleşmesi eksiksiz biçimde hazırlanmalıdır. Örnek Ana Sözleşmelere ilgili Bakanlıkların sitesinden erişilebilir. Bununla birlikte kooperatife ait özel koşulların ortaklarla netleştirilmesine ve Ana Sözleşmede belirtilmesinde yarar vardır. **Örneğin;** Ticaret Bakanlığına bağlı bir kooperatif kurmak istiyorsanız ve tarımsal faaliyette bulunacaksanız Ana Sözleşmenize tarımsal faaliyet yapacağınıza dair bir madde eklemeniz gereklidir.
- **5. Kooperatif kurulmadan önce, kuruluş sermayesinin en az dörtte biri bankaya yatırılıp bloke ettirilir.** Bu nedenle sermaye tutarının kuruluş öncesinde nakit olarak oluşturulmasında yarar vardır. Kanunen belirlenmiş en düşük sermaye ortak başına 100 TL'dir.
- **6. Kooperatiflerin kurumlar vergisi muafiyetinden yararlanabilmeleri için Ana Sözleşmelerinde;**
  - Sermaye üzerinden kazanç dağıtılmayacağı,
  - Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerine kazanç üzerinden pay verilmeyeceği,
  - Yedek akçelerinin ortaklara dağıtılmayacağı,
  - Sadece ortaklarla iş görüleceği

hükümlerinin bulunması ve bu kayıt ve şartlara da fiilen uyulması gerekmektedir. Bu şartlara ana sözleşmelerinde yer vermeyen ya da yer vermekle beraber bu şartları yerine getirmeyen kooperatifler, muafiyet hükümlerinden yararlanamazlar.

Kooperatif türlerine göre istenen belgelere Bakanlıkların ilgili internet adresleri ya da bulunulan ildeki İl Müdürlüklerinden ulaşılabilir.

Kooperatif kuruluş işlemleri Kooperatif Bilgi Sistemi (KOOPBİS) üzerinden yapılmaktadır. Ancak olası hataları önlemek için kuruluş işlemlerinin bu konuda uzman birisi tarafından yapılması önerilir.

Kooperatiflerin kuruluş işlemlerini ilgili Bakanlıkların konu ile ilgili birimlerinden ayrıntılı bir biçimde öğrenebilirsiniz.

KOOPERATİFLER KANUNU: İLGİLİ MEVZUAT

Türkiye'deki tüm kanunlara www.mevzuat.gov.tr adresinden erişilebilir. Ayrıca kooperatifleri doğrudan ilgilendiren kanunlar Ticaret Bakanlığı internet adresinden öğrenilebilir.

Kurulacak kooperatif türüne farklı temel kanunlar bulunmaktadır:

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu

(<https://ticaret.gov.tr/kooperatificilik/mevzuat/kanun>)

Tarım Kredi Kooperatifleri ilgili kanunlar (<https://www.tarimkredi.org.tr/kurumsal/mevzuat/>)

1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu

3223 Sayılı Kanun

5330 Sayılı Kanun

3612 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

237 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

553 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun

(<http://www.tarimkoop.org.tr/mevzuat.html>)

Kooperatiflere özel kanunlarda yer almayan durumlarda Ticaret ve Borçlar Kanunları geçerlidir:

6102 Sayılı Ticaret Kanunu

([https://www.mevzuat.gov.tr/](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6102&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5)

[mevzuat?MevzuatNo=6102&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6102&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5))

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu

(<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>)

Ayrıca kooperatif Yönetim Kurulu Üyeleri, Türk Ceza Kanunu'nun devlet memurlarına özel maddelerine tabidir.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

([https://www.mevzuat.gov.tr/](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5)

[mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5))

Kooperatifler faaliyet alanlarına göre farklı kanunlara tabi olduğu için, kooperatif kuruluş aşamasında yetkililerden kooperatifin tabi olduğu kanunlar ayrıntılı öğrenilmelidir.

Bununla birlikte hukuk konusunda danışmanlık alınması, yasal sorumlulukların yerine getirilmesi ve riskin azaltılması için önemlidir.

Ayrıca mevzuat ile ilgili olarak 26 Ekim 2021 tarih ve 31640 Sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan "Kooperatifler Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"dan söz etmek gerekir. Bu Kanunla kadın kooperatifleri ve engelli kooperatiflerine şöyle bir ayrıcalık getirilmiştir:

Ortaklarının çoğunluğu kadınlardan oluşan ve kadın emeğinin değerlendirilmesi amacıyla kurulan kooperatifler ile ortaklarının çoğunluğu engellilerden oluşan kooperatiflerin, bu Kanun ve 6102 sayılı Kanun gereğince tescil ve ilana tabi işlemlerinden ücret alınmaz ve ilana tabi olanlar Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ücretsiz olarak yayımlanır. Bu kooperatiflerden, 18/5/2004 tarihli ve 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununun 24 üncü maddesi gereğince odaya kayıt ücreti ve yıllık aidat ile aynı Kanunun 25 inci maddesinde tanımlanan munzam aidat alınmaz.

Yine önemli bir madde Bakanlıkta **Kooperatif Bilgi Sistemi (KOOPBİS)** kurulmasıdır. Kooperatif Yönetim Kurulu; ticaret sicil kayıtlarını, finansal tablolarını, yönetim kurulu ve denetçi raporlarını, genel kurul evrakını, ortakların kimlik, iletişim, pay ve ödemelerine ilişkin bilgilerini bu sisteme girmekle yükümlüdür.

Diğer yandan Yönetim Kurulu üyelerine eğitim alma zorunluluğu getirilmiştir.

Aşağıdaki şartlardan birini sağlayan faal kooperatiflerin ortakları eğitim şartına tabidir:

a) Esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet, tarım satış, tarım kredi ve pancar ekicileri kooperatifleri,

b) İnşaat ruhsatı alınmış ve ortak sayısı 50 veya daha fazla olan yapı, turizm geliştirme ve gayrimenkul işletme konularında faaliyet gösteren kooperatifler,

c) Ortak sayısı 50 veya daha fazla olan taşıma konularında faaliyet gösteren kooperatifler,

ç) Faaliyet konusuna bakılmaksızın 20 milyon Türk lirası ve üstü net satış hasılatı olan kooperatifler,

d) Faaliyet konusuna bakılmaksızın 1.000 ve daha fazla ortağı bulunan kooperatifler.

Çalışma konusu, ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslara göre belirlenen kooperatiflerin Yönetim Kurulu üyeleri ve yedeklerinin, seçilmelerini takiben en geç dokuz ay içinde kooperatifçilik eğitim programını tamamlamaları şarttır.

Ayrıca Kanunda kooperatiflerin dış denetimleriyle ilgili de önemli maddeler bulunmaktadır. Ticaret Bakanlığı tarafından çalışma konusu, ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslar dikkate alınarak belirlenen kooperatif ve üst kuruluşları dış denetime tabidir.

KOOPERATİF ORGANLARI

Kooperatifler, bütün ortakları temsil eden **Genel Kurul**, kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden **Yönetim Kurulu** ile kooperatifin bütün işlem ve hesaplarının uygunluğunu kontrol eden **Denetim Kurulu** olmak üzere üç organdan oluşur.

KOOPERATİF ORGANLARI

Genel Kurul tüm ortakların katılımıyla oluşan en yetkili organdır. Her yıl olağan olarak toplanır ve tüm önemli kararlar burada alınır. Her ortağın bir oy hakkı vardır.

Yönetim Kurulu en az üç üyeden oluşur. Genel Kurul tarafından en az bir en çok üç yıl için seçilir. Kooperatifi yönetmek ve temsil etmekle görevlidir.

Denetim Kurulu Genel Kurul tarafından en az bir yıl için seçilen iki veya daha fazla üyeden oluşur. Kooperatifi denetlemekle yükümlüdür.

KOOPERATİF TÜRLERİ VE ÜST ÖRGÜTLENME

KOOPERATİF TÜRLERİ

Türkiye'de kooperatiflerin kuruluş izni üç Bakanlık tarafından verilmektedir.

T.C. Ticaret Bakanlığı

T.C. Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü'nün kuruluş izni vereceği kooperatifleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

1. Tarım Satış Kooperatifleri
2. Esnaf ve Sanatkârlar Kredi Kefalet Kooperatifleri
3. Karayolu Yük Taşıma Kooperatifleri

4. Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifleri
5. Denizyolu Yük Taşıma Kooperatifleri
6. Denizyolu Yolcu Taşıma Kooperatifleri
7. Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri
8. Tüketim Kooperatifleri
9. Temin Tevzi Kooperatifleri
10. Turizm Geliştirme Kooperatifleri
11. Küçük Sanat Kooperatifleri
12. Yaş Sebze ve Meyve Pazarlama Kooperatifleri
13. Pazarcılar İşletme Kooperatifleri
14. Üretim ve Pazarlama Kooperatifleri
15. Karşılıklı Sigorta Kooperatifleri
16. Eğitim Kooperatifleri
17. Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifleri
18. Hizmet Kooperatifleri
19. Çocuk Bakım Hizmetleri Kooperatifleri
20. Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifleri
21. Yayıncılık Kooperatifleri
22. Site İşletme Kooperatifleri
23. Hâl İşletme Kooperatifleri ile
24. Bu kooperatiflerin üst kuruluşları olan Birlikler.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı

Bakanlık izniyle aşağıda sıralanan Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri kurulmaktadır:

1. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
2. Sulama Kooperatifi

3. Su Ürünleri Kooperatifi
4. Pancar Ekicileri Kooperatifi
5. Tarım Kredi Kooperatifi

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Bakanlık izniyle arsa, konut ve yapı kooperatifleri kurulmaktadır.

1. Konut Yapı Kooperatifi
2. Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi
3. Toplu İş Yeri Yapı Kooperatifi

KOOPERATİFLERDE ÜST ÖRGÜTLENME

Piyasada daha güçlü rekabet edebilmek için kooperatifler de bir araya gelmektedir. Buna **kooperatifçilikte üst örgütlenme** denmektedir.

Kooperatiflerin üst örgütlenmeleri genellikle bölge birlikleri ve merkez birlikleri şeklindedir. En üst düzeyde ise ulusal birlikler yer almaktadır.

Kooperatiflerin üst birliklerle olan ilişkileri yasal olarak nasıl düzenlenmiştir?

Kooperatiflerin ortak çıkarlarını korumak, amaçlarını gerçekleştirmek için ekonomik faaliyette bulunmak, faaliyetlerini koordine etmek ve denetlemek, yurt dışı ile olan çalışma ilişkilerini düzenlemek, kooperatifçiliği geliştirmek ve eğitim vermek, kooperatifçilik konularında tavsiyelerde bulunmak gibi çalışmaların yapılması için kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği kurulmuştur.

Kooperatif üst birlikleri de kooperatif şeklinde kurulurlar. Birliklerin, konuları aynı veya birbiriyle ilgili nitelikte olan yedi veya daha çok kooperatif tarafından kurulabileceği ana sözleşmelerinde ifade edilir.

Üst birliğe üye olan kooperatiflerin birlik ile olan ilişkileri Üst Birlik Ana Sözleşmesine göre düzenlenir. Kooperatifler kanununa göre; birliklere katılan kooperatifin ortaklarına, kanun veya kendi kooperatiflerinin Ana Sözleşmesindeki yükümlülüklerden fazlası yüklenemez.

Kooperatif üst örgütleri şunlardır:

Bölge Birliği: Birim kooperatiflerin kooperatif şeklinde bir araya gelerek oluşturdukları birliktir.

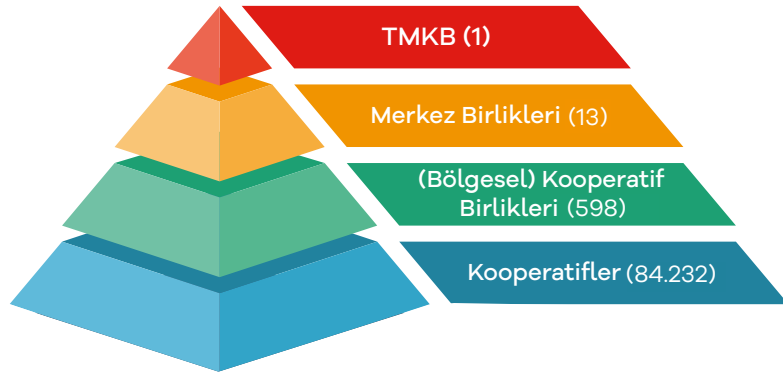
Merkez Birliği: Genellikle aynı konuda çalışan bölge birliklerinin bir araya gelerek oluşturdukları üst örgütlerdir.

Ulusal Birlik: Ulusal düzeyde tüm kooperatiflerin bir araya gelerek oluşturdukları kooperatif üst örgütleridir.

Bunların dışında bazen sadece tarım kooperatiflerinin ya da tarım dışı kooperatiflerin bir araya gelerek oluşturdukları tarım kooperatifleri ulusal birliği ya da tarım dışı kooperatifleri ulusal birliği de oluşturulabilmektedir.

Kooperatif üst örgütleri ekonomik ve sosyal faaliyetlerde bulunmaktadır. Çalışma konusunda fabrikalar kurmak gibi ekonomik faaliyetler daha çok bölge birlikleri düzeyinde gerçekleştirilmektedir. Kooperatifçilik eğitimi, kooperatiflerle ilgili yasaların hazırlık sürecinde görüş bildirmek, kooperatifçiliğin yaygınlaştırılması için tanıtım faaliyetleri gibi sosyal faaliyetler daha çok merkez birlikleri ve ulusal birlikler düzeyinde gerçekleştirilmektedir.

Ticaret Bakanlığı 18 Haziran 2021 verilerine göre Türkiye’de kooperatifçiliğin yapısı aşağıdaki gibidir:

Şekil 1: Türkiye’de dikey bazda kooperatifler, birlikler ve ortak sayıları (2021)

Türkiye’de kooperatifler dört düzeyde faaliyet göstermektedir:

- **Yerel düzeyde faal olan kooperatiflerin** toplam sayısı 84.232’dir. Bu kooperatiflerin 8.109.225 ortağı bulunmaktadır.
- **Bölgesel düzeyde faal olan Kooperatif Birliği** sayısı 598’dir. Kooperatif birliklerinin 21.063 kooperatif ortağı bulunmaktadır.
- **Ulusal düzeyde faal olan Merkez Birliği** sayısı 13’tür. Bu Merkez Birlikleri toplam 233 birlikten oluşmaktadır.
- **Türkiye Milli Kooperatifler Birliği** ise Türkiye’deki kooperatiflerin ulusal üst birliğidir. Uluslararası Kooperatifler Birliği’nin üyesidir.

Özel bir kanunla kurulmuş olan Tarım Kredi Kooperatifleri dışında kalan kooperatiflerin üst birliğe ortak olması isteğe bağlıdır. Bu nedenle şekilde görülen kooperatiflerden ve birliklerden sadece bir kısmı üst birliğe ortak olmuştur.

KADINLARIN GÜÇLENMESİ VE KOOPERATİFÇİLİK

Bir ülkenin sürdürülebilir kalkınmayı başaran ülkeler arasında yerini alabilmesinin yolu, kadınların ekonomik ve sosyal olarak güçlenmesinden geçer.

Ekonomik büyümede sürekliliğin sağlanması, sosyal kalkınma ve sosyal adaletin tam olarak gerçekleşmesi; insan merkezli sürdürülebilir kalkınmaya katkı veren ve yararlanan kadınlarla erkeklerin toplumsal yaşamın tüm alanlarına tam ve eşit olarak katılımları ile mümkündür.

Kadınların güçlenmesi ise; kadınların hayatları üzerinde söz sahibi olması ve kendileri için belirledikleri hedeflerini gerçekleştirme sürecidir.

Kadınların güçlenmesi, bireysel hak ve menfaatlerine erişim sağlaması; aile ve toplumsal yapımızın güçlenmesi bakımından da son derece hayati bir hedeftir.

Kadının güçlenmesi; kadınların

- eğitim hizmetlerine erişimine,
- ücret karşılığı çalışmaya ve/ya kazancını istediği gibi yönetmeye,
- karar verme süreçlerine katılımlarına işaret etmektedir.

Kadının güçlenmesinin birbiri ile bağlantılı **üç boyutu** vardır:

Birinci Boyut: Kaynaklar: Kadınların hayatları ile ilgili kararlar alırken erişebildikleri ve kendi istekleri doğrultusunda harekete geçirebildikleri maddi, sosyal ve/ya insan kaynağıdır.

Örneğin: Kooperatif ortağı olmak için 1000 TL'yi kullanmak

İkinci Boyut: Eyleme Geçme Kapasitesi: Kadınların kendi yaşamaları için hedefler belirlemesi ve bu hedefleri gerçekleştirmek için eyleme geçmesi

Örneğin: Kendi ayakları üzerinde durmak ve ailen refahını artırmak için kooperatif ortağı olmayı hedeflemek ve bu ortaklık için başvuru yapmak

Üçüncü Boyut: Başarı: Konulan hedefler doğrultusunda yapılan tercihlerin/seçimlerin sonuçlarıdır.

Örneğin: Kooperatif ortağı olarak el emeği ürünleri ailesi ve akrabaları dışındaki tüketicilere ulaştırmak

Kadının Ekonomik Güçlenmesi:

Kadınların ekonomik olarak başarılı girişimlerde bulunması ve ekonomik varlığını geliştirme kapasitesini geliştirmesi ile ekonomik kararlar alarak hayata geçirme gücüdür.

Kadınların Güçlenmesinde Kooperatiflerin Rolü

Kooperatifler, insan ihtiyaçlarının karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma vasıtasıyla en az maliyetle giderilmesini sağlamak ve ortakların çıkarlarını korumak amacıyla oluşturulan ekonomik yapılardır. Dünyada yaşanan derin ekonomik krizler, artan gıda güvenliği ihtiyaçları, endişe verici çevre kirliliği ve iklim değişiklikleri, günümüzde kooperatifleri dikkate değer bir ekonomik iş modeli olarak öne çıkarmaktadır.

Kooperatif işletmeler bir kalkınma aracı olarak pek çok ülkede istihdam sorununun çözümünde önemli bir seçenek olarak değerlendirilmektedirler. İstihdam yaratma ve istikrar sağlamada çeşitli üstünlüklere sahip olan kooperatif işletmeler, birbirinden farklı istihdam biçimleri yaratmaktadır. Kooperatifçiliğe ilişkin politikalarda; kadınlar, gençler, çocuklar, engelli bireyler, yöre halkı ve yaşlılar özel ilgi gerektiren gruplar olarak öncelik taşımaktadırlar.

Nitekim kooperatiflerin bir kısmı faaliyet amaçlarını; kadın yoksulluğunun azaltılması, kadınların sosyo-ekonomik konumlarının güçlenmesi, kadın erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasına yoğunlaştırmaktadır. Ortaklarının büyük çoğunluğu kadınlardan oluşan kooperatifler, diğer iş modellerine karşı erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlik açısından giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Kadınların güçlenmesinde kooperatiflerin rolü aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Kooperatifler, açık ve demokratik yapıları sayesinde kadın-erkek eşitliğini teşvik eder.
- Kadınlar, kooperatiflerde karar alma mekanizmalarında görev üstlenerek, kooperatife ilişkin plan, politika ve uygulamalarda, kooperatif ortağı kadınların tercih ve isteklerinin gözetilmesinde/dikkate alınmasında etkili olurlar.
- Kooperatifler aracılığıyla kadınlar bilgi, birikim ve güçlerini birleştirir, tek başlarına yapmakta zorlanacakları işleri dayanışma halinde birlikte yapar.

- Kadınlar bireysel kazanımların yanı sıra hane topluluk ve ülke ekonomisine katkı sağlarlar.
- Kooperatifler kadınlara yerel düzeyde istihdam olanakları yaratır, yerinde kalkınmaya ve iç göçün önlenmesine katkı sağlar.
- Kadınlar yöresel, geleneksel ve doğal ürünleri pazarla buluşturulur.
- Yöresel ürünlerden el sanatlarına kadar kaybolmaya yüz tutan birçok değer/ kültürel mirasın kadınlar tarafından korunmasına ve geleceğe taşınmasına hizmet eder.

Kadının Ekonomik Güçlenmesi ve Kooperatifçilik

Kooperatif işletme modeli, kadınların kayıtlı ekonomiye katılımı ve ekonomik güçlenmesine katkı verecek ideal bir model olarak kabul edilmektedir; çünkü kooperatifler; kadınların,

- İş piyasasına ve istihdam fırsatlarına erişimini sağlar,
- Ekonomik alanlarda karar veren bireyler olmasına katkı sağlar,
- Kendilerine iş fırsatı yaratmalarına ve ekonomik olarak dışlanmasının önüne geçmelerine olanak sağlar, ve
- Yönetim ve liderlik deneyimini mümkün kılar.

Kooperatif işletmeleri, ortak olmak isteyen herkese açık olan ve yönetim ve denetim erklerinde yer almayı mümkün kılan yapılar olması nedeniyle kadınların güçlenmesine önemli katkı verme potansiyeline sahiptir. Kooperatif ortağı, yöneticisi veya çalışanı olarak kadınlar, kişisel gelişim ve yaşam boyu öğrenme fırsatlarına sahip olurlar.

Kooperatif Ortağı Olan Kadınların Gözünden Güçlenme ve Kooperatifçilik

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Yararlanıcı, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın eş-Yararlanıcı olduğu Kadınların Kooperatifler Yolu ile Güçlendirilmesi Teknik Destek Projesi kapsamında kooperatif ortaklarına yönelik eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi için yapılan odak grup toplantılarında kooperatif ortağı tarafından kadınların kooperatifleşmesinin yararları aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

H.Ç, Bursa (Kooperatif Ortağı): "2021 yılında kooperatif kurma çalışmalarına başladık. 2021 yılı ağustos ayında kooperatif kuruluşu gerçekleştirildi. Erkekler özgüven kırıklığı yaşıyorlar. Kooperatif kurmamıza "Ne yapacaksınız? Ne olacak?" gibi yaklaşımlar sergilediler. Mevcut konağın alt katı belediye tarafından bedelsiz olarak kooperatife tahsis edildi. Kooperatifin kuruluşundan bu yana bir sene geçti. Şimdi erkekler faaliyetlerimizi takip etmekte ve "Kimi davet edeceksiniz" gibi sorular sormakta ve faaliyetlerimize ilgi duymaktadırlar. Kooperatifler kadınların sosyal ve ekonomik hayata girmesini sağlar. Köy merkezinde olan kooperatife kadınlar köy kahvesinin önünden geçmek zorunda kaldıklarından çekinerek saya denilen siyah örtülerini sıkıca kapatarak geliyorlardı. Kadınları kooperatife çekene kadar çok zahmet çektik."

Bursa'da görüşülen bir kamu görevlisi kadınların kooperatifleşmesinin kadınlar, hane ve toplum düzeyinde faydaları konusunda şu açıklamalarda bulunmuştur:

O.B, Bursa (Kamu Görevlisi): "Kooperatif 1980 yılında kurulmuştur. Ortaklarının tamamı erkek olan kooperatifin faaliyet alanı zeytinciliktir. Köyde mevcut kooperatife ilaveten, kooperatif ortaklarının kadınlardan oluşacağı bir kooperatif kurulursa, bu kooperatifte kadınlar tarafından sabun, zeytinyağı vb. zeytin yan ürünleri üretilebilir. Kadın kooperatif ürünlerine talebin daha fazla olması nedeniyle ortakları kadınlardan oluşan kooperatifte üretilecek ürünler ile köydeki mevcut kooperatifin tanıtımı da daha fazla yapılabilecektir. Köylerde kadınların ortak olduğu kooperatif olması, kooperatifin bulunduğu coğrafyayı öne çıkarmakta, o köye daha fazla ziyaretçi gelmekte, dolayısıyla köy halkının ürün satışlarında ve satışlardan elde ettiği gelirden artış yaratmaktadır. Köylerde kadın kooperatifi olması ya da mevcut kooperatiflere kadınların ortak olması köy halkı için ticari alan yaratmakta, köylerinde alıcı/ticaret turizmini güçlendirmektedir. Kadınların bakış açılarının farklı olup daha detaycı oldukları için erkeklerin görmediklerini görebilmektedirler."

Proje kapsamında yapılan görüşmelerde kooperatiflerin kadınlar açısından önemi Erzurum'da bir kooperatif başkanı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

M,Ç, Erzurum (Kooperatif Başkanı): "Tarlada, bahçede çalıştırıp "kadın çalışmaz" denilen bir kültürü yok ettik. Fasulye üreten ancak ilçeye inememiş kadınlar var. Trabzon esnafı bizim köyleri çok iyi tespit etti. Örucüler gelip yarı fiyatına pekmezi satın alıyorlar. Kooperatif olarak ürünleri eder fiyattan alıp satıyoruz. Sosyal medyada kendi çevremizi kullanıp ürün satışı yapıyoruz. Kooperatif ortağı 9 kişiyiz. Ortaklardan 2'si ilkokul diplomasını sonradan aldı. Restoranda yemek yapıyor. 12 kadın sigortalı işçi olarak çalışıyor."

KOOPERATİFLERDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ

1. KOOPERATİFLERDE İNSAN KAYNAKLARI

Diğer tüm işletme türlerinde olduğu gibi kooperatif işletmeler de başarıya ulaşmayı sağlayan en önemli faktör insandır. İnsan kaynağının etkin kullanımı kavramı, bunun sonucunda da insan kaynakları yönetimi rekabet ortamında giderek önem kazanmaktadır.

İnsan kaynakları yönetimi, işletmede personel seçimi, kariyer yönetimi, motivasyon, yükselme, personel değerlendirmesi, hizmet içi eğitim, ücret yönetimi, disiplin, ödüllendirme, cezalandırma, emeklilik gibi mal veya hizmet üretimini doğrudan etkileyen alanları kapsamaktadır.

Kooperatiflerin de piyasada rekabet ortamında var olabilmeleri için özellikle insan kaynakları yönetimine önem vermeleri gerekmektedir.

Kooperatiflerde sermayeden ziyade en önemli değer insandır. Finansal ve ekonomik konular da önemlidir, ancak bunlar ortakların hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olan birer araç niteliğindedir.

Kooperatiflerde insan kaynağı; ortaklar, çalışanlar, tedarikçiler, gönüllüler, destekçiler ve yöre halkıdır.

» 1. Ortaklar

» 4. Gönüllüler

» 2. Çalışanlar

» 5. Destekçiler

» 3. Tedarikçiler

» 6. Yöre Halkı

1.1. ORTAKLAR

Kooperatiflerin büyük bir çoğunluğunda ortaklar fiili olarak çalışır. Bu nedenle kooperatiflerde ortaklar arası ilişkiler hem paydaş hem de çalışan olarak ele alınması gerektiği için iyi düzenlenmez ise karmaşık bir insan kaynağı sorununa zemin hazırlar. Kooperatifler kurulurken ortak seçimi, katılım kriterleri ve ortaklar arası ilişkiler ayrıntılı tanımlanmalıdır.

Ortak seçiminde kişiler arası iyi ilişkilerin olması kadar uzmanlık da önemli bir değerlendirme kriteridir. Çünkü kooperatiflerde diğer ticari işletmeler gibi, üretim, pazarlama, satış, mali işler, finans yönetimi gibi temel faaliyet alanlarına sahiptir. Bu alanlarda konuya hâkim ortakların bir araya gelmesi kooperatifin hızla kurumsallaşmasını ve dış kaynak ihtiyacının azalmasını sağlar. Oysa Türkiye’de kooperatifler daha çok birbirini tanıyan ve benzer uzmanlık alanlarına sahip kişiler tarafından kurulmaktadır. Bu durum kooperatiflerin sürdürülebilir iş modeli oluşturmasındaki en büyük engellerden birisidir.

Ortaklar belirlenirken, birbiriyle iyi çalışabilecek, farklı uzmanlık alanlarına sahip kişilerin olmasına özen gösterildiği kadar, kuralların ve gelir modelinin açık ve net tanımlanması da gerekir. Çünkü kooperatiflerde ortaklar ticari işletmeler gibi sermayedar olarak ele alındığından sosyal güvenlik haklarına sahip değildir. Yani kooperatif ortakları normal koşullarda SGK kapsamına alınarak sigortalı yaptırılamaz. Yönetim Kurulu üyeleri, Genel Kurulda belirlenen koşullarda hakkı

huzur ücreti alırlar. Kooperatif ortakları dilerse kendilerinin ödemesi koşuluyla “İsteğe Bağlı Sigorta”lı olabilirler. Bu, günümüzde kooperatif ortaklarının en büyük sorunlarından biridir. Bu sorunu tam olarak çözme de 24 Nisan 2019 tarih ve 92604331-010.06.01-E.6285868 sayılı genelgede aşağıdaki paragrafla tanımlanan koşullarda ortakların sigortalı yapılmasına izin verilmiştir.

163 sayılı Kooperatifler Kanunu gereğince kooperatif başkanları ile kooperatifin yönetim ve denetim kurullarına seçilenler, bu göreve seçimle geldiklerinden aralarındaki hukuki ilişki, vekalet akdine ve kanunda belirtilen görevlerini yerine getirmelerine dayandığından sigortalı sayılmayacaklardır. Bu görevlerinden dolayı huzur hakkı veya sair bir ad altında ücret almaları akdin niteliğini değiştirmeyecektir. Ancak, kooperatif başkanları ile kooperatifin yönetim, denetim kurullarına seçilenler ve üyeleri; bu görevleri haricinde, hizmet akdine tabi olarak üçüncü şahısların yapabilecekleri işleri yapmaları karşılığında ücret ödenmesi şartıyla Kanunun Dördüncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacak, geriye dönük yapılan bildirimler ise cari usullere göre sonuçlandırılacaktır.

Ayrıca iş ve gelir dengesi adaletli olmalıdır. Hisse paylarından elde edilecek gelir ile çalışma sonucunda elde edilmesi beklenen gelir ayrı düşünülmeli ve iş yüküyle doğru orantılı adaletli bir gelir dağılımı modeli geliştirilmelidir. Türkiye’de kooperatiflerin kapanmasındaki önemli nedenlerden birisi; gelir adaletinin sağlanamaması ve ortaklar arasında anlaşmazlıkların oluşması sonucu kapanmadır. Bunu

önlemenin tek yolu; kuruluş aşamasında gelir modelinin açık ve net tanımlanmasıdır ve tüm ortaklarca benimsenmesidir.

Taşıma Kooperatiflerinin Dönüşümlü İş ve Gelir Paylaşım Modeli:

Taşıma kooperatiflerinin pek çoğunda araçlar sıraya girmekte ve sırası gelen araç hizmeti vermektedir. Hizmet karşılığında elde edilen gelirin bir kısmı katkı payı olarak kooperatife, gerisi araç sahibine ödenmektedir.

Kooperatifçiliğin önemli değerleri arasında yer alan eşitlik, dayanışma ve hakkaniyet sağlıklı bir çalışma ortamının oluşturulmasının temelidir. Çünkü ortaklar arasında hiyerarşi bulunmamaktadır; ortaklar eşit haklara sahiptir. Kooperatifler “bir ortak bir oy” ilkesi ile çalışmaktadır. Klasik insan kaynakları sistemleri bu nedenle kooperatiflerde kullanılamaz. Bununla birlikte güven ve dayanışma üzerine kurulan sistemin sağlıklı yürütülebilmesi için sistemi koruyucu önlemler de tanımlanmış olmalıdır. Yasalar bu yönüyle oldukça güçlü yaptırımlara sahiptir. Ancak yasalara başvurmadan önce ortaklar arası uzlaşma kültürünün oluşturulması ve kooperatif yönetiminde demokratik yönetim pratiğinin yerleştirilmesi çok daha önemli ve kalıcıdır.

Demokratik yönetim; karar alma süreçlerine ilgili tüm ortakların katkı vermesini ve kooperatif yöneticilerinin ortaklara hesap vermesini gerektirir. Ortakların yönetim süreçlerine aktif olarak katılımının teşvik edilmesi ile tecrübe ve uzmanlık paylaşımı mümkündür; bu sayede yeni öneriler ve fikirler ortaya çıkar.

Kooperatif işletmelerinde genel olarak yatay bir organizasyon modeli bulunmaktadır. Kooperatifler bağımsız karar verme mekanizmalarının olduğu ve kuralların ortaklarca konduğu bir

yapıya sahiptirler. Yönetişim kuralları ortaklar tarafından belirlenir ve düzenli olarak gözden geçirilir. Tüm ortakların bu kurallara hâkim olması beklenir.

Ortaklar kooperatife ekonomik anlamda katılım sağladığı gibi, düzenli toplantılar, genel kurul toplantıları ve tartışmalarda da kendi görüşlerini ifade ederler. Her ortak oy kullanır ve diğer ortaklarla uzlaşılarak kararlar alınır.

Bu nedenlerle kooperatiflerde katılımcı uygulamaların hayata geçirilmesi için çaba göstermek önemlidir. Bunun için; katılımcı uygulamalar ve yönetimle ilgili kural ve prosedürler geliştirip paylaşmak ve ortakları karar alma sürecine katılmaya, yeni bakış açıları üzerinde düşünmeye, paydaşlar ve buldukları toplum ile yeni bağlar inşa etmeye teşvik edecek yollar bulmak gerekmektedir.

Unutmamak gerekir ki kooperatifin başarısının temelinde ortaklar ile kooperatif arasındaki ekonomik ve örgütsel ilişkiler yer almaktadır.

Kooperatifin Başarısına Katkıda Bulunan Faktörler

- Kooperatif ortakları arasında ortak fayda ve çıkar birliği olmalıdır
- Kooperatif yöneticileri sorunları ortaklarıyla paylaşmalı ve birlikte çözüm üretilmesini sağlamalıdır
- Yönetim ve denetim mutlaka demokratik pratiklere dayanmalıdır.
- Kooperatif belli bir iş hacmini hedeflemeli ve ortaklara yönelik teşvikler geliştirilmelidir.

- İş bölümü ve uzmanlaşmaya özen göstermelidir.
- Değişen koşullara uyum sağlayabilen esnek yapıda olmalıdır.
- Kooperatif kayıtları düzenli tutulmalıdır.
- Şeffaf ve hesap verebilir mali yönetim benimsenmelidir.
- Kooperatifler kaliteli ürün işleyip satmalıdır.
- Ortakların ürünlerine mümkün olan en yüksek fiyatı verebilmelidir.
- Kooperatifler iyi bir üst örgütlenme ağı ile birebir ortakları ile temas halinde olmalıdır.
- Piyasa şartlarında rekabet edebilmek için gerektiğinde ortaklarıyla sözleşmeler gerçekleştirebilmeli, rekabetten kaçınılmamalıdır.

1.2. ÇALIŞANLAR

Kooperatiflerde profesyonel çalışanlar, diğerticari işletmelerle aynı kanun ve uygulamalara tabidir. Ancak kooperatifler; kaynakların kısıtlılığı, kariyer basamaklarının belirsizliği, referans değerinin düşüklüğü ve işin sürekliliğinin riskli görülmesi gibi nedenlerle konu uzmanları tarafından öncelikli iş olarak tercih edilmemektedir. Bu durum kooperatiflerin kurumsallaşmasındaki en önemli engellerden birisidir. Bu nedenle kooperatifler insan kaynağı yaratma konusunda yaratıcı çözümler geliştirmek zorundadır.

Günümüz çalışma dünyasında çok tartışılan “işte anlam arayışı” yani yapılan işin maddi getirisi kadar, anlamlı olması, topluma ve çalışana değer katması talebi kooperatiflere avantaj sağlamaktadır. Son yıllarda gençler tarafından kurulan kooperatif sayısındaki artış, bu eğilimi doğrulamaktadır. Kooperatiflerin sağladığı esnek ve/veya eğitimle birleştirilmiş

çalışma, deneyim biriktirme ve farklı kültürleri tanıma olanakları gençlere cazip gelmektedir. Ayrıca kooperatiflerin kendi tedarikçi zincirini oluşturması da uluslararası başarılı uygulamalarda sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Kooperatiflerin, çalışanlarına karşı yükümlülüklerinin ne olduğunu anlaması önemlidir. Bu yükümlülükler farklı ülkelerde yasal düzenlemelere bağlı olarak farklılık gösterse de burada temel ortak kuralların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Personel alımı ve insan kaynakları politikalarının belirlenmesi sürecinde kooperatiflerin uyması gereken belirli yükümlülükler vardır.

Örneğin;

- Kişiyne ne kadar ödeme yapılacağına karar verme (ulusal asgari ücret şartı olabilir),
- Kişinin ülkede yasal çalışma hakkına sahip olup olmadığını kontrol etme,
- Çocuklarla veya hassas durumdaki kişilerle çalışacaklarsa potansiyel çalışanlar için detaylı güvenlik taraması yapma,
- İşveren sigortası işlemlerini başlatma ve yürütme,
- İşle ilgili detay ve koşulları çalışanlara sözleşme içinde belirtme,
- Vergi ve emekli maaşı gibi diğer yasal gereklilikler için kayıt yaptırma.

İşe alım, mülakat ve iş için doğru kişiyi seçme

Kooperatifler işe alım sürecinde uygun nitelikte kişilerin işe alınmasını hedeflemekle beraber kooperatif ilke ve değerlerini de göz önünde bulundurmalıdır. İşe alım; eşitlik ve ayrımcılıkla

ilgili kural ve düzenlemelere uygun, adil ve şeffaf bir süreç olmalıdır. İşe alım süreci, iş için gerekli olan tüm beceri ve yetkinliklerin ortaya konulmasıyla başlamalıdır.

Yeni personel alımı için izlenen adımlar şu şekilde özetlenebilir:

- İş tanımlama yapma ve iş sözleşmesinin koşullarına karar verme,
- İş ilanı verme,
- Mülakat için kısa liste oluşturma ve mülakat yapma,
- En uygun adayı seçme,
- İstihdam öncesi güvenlik dahil gerekli kontrolleri yapma,
- Seçilen adaya iş teklifinde bulunma, sözleşme imzalama.

İşe Alım Sürecinde İzlenilecek Adımlar

1) Aranılan Niteliklerin Tanımlanması :

İş Tanımının olmazsa olmazları:

- Yerine getirilmesi gereken **görevler ve sorumlulukların** tanımı,
- İşin yapılabilmesi için gereken **bilgi, beceri ve deneyimlerin** belirtilmesi,
- **Davranış ve değerler** gibi diğer özelliklerin tanımlanması.

İş ilanı, ilgili tüm kanallarda duyurulmalıdır. İş ilanında istenilen kriterlere göre puanlama yapılması, başvuru formlarının değerlendirilmesi en uygun adayın seçilmesi sürecini kolaylaştıracaktır.

2) Ücretler, çalışma saatleri ve izinler

Kooperatif ilke ve değerleri çerçevesinde çalışma koşulları

belirlenmelidir. Çalışma koşulları tanımlanırken dikkat edilmesi gerekenler:

- Adil ücretin tanımlanması,
- İnsana yakışır çalışma koşullarının sağlanması,
- İşin tam zamanlı veya yarı zamanlı olup olmadığının tanımlanması.

Bir kooperatifte ücret:

- Benzer kuruluşlarda verilen ücretlere göre belirlenebilir,
- Hizmet süresine bağlı olabilir, veya
- Tüm çalışanlar için aynı olabilir.

Birçok ülkede işverenlerin Ulusal Asgari Ücreti Oranı'na uymaları gerekir, ancak kooperatif ortakları çalışan olarak işe başladığında daha düşük ücretleri kabul edebilir veya gönüllü çalışmayı tercih edebilirler, bu "alın teri ile oluşturulmuş sermaye" olarak bilinir.

Kooperatiflerin diğer işletmeler gibi çalışanları için bordro düzenlemesi, vergi ve sigorta primlerini düzenli olarak ödemesi yasal zorunluluklardır. Ayrıca, ülkelere bağlı olarak, tüm çalışanlara her yıl belli sürede ücretli izin verilir. Bu hususun hesaplamalara dâhil edilmesi önemlidir.

3) İş İlanı ve Duyurulması

İş tanımı, aranan özellikler, ücretlendirme ve çalışma saatlerine karar verildiğinde, işle ilgili ilan verilebilir. İş ilanının açık, net ve anlaşılır bir şekilde hazırlanması gerekir. Başvuru sahiplerine başvuruda bulunmak için yeterli zaman tanımak ve başvuru aşamasından mülakata kadarki sürecin ne kadar sürebileceği konusunda açık ve net olmak önemli bir konudur. Mülakat için planlanan tarihler konusunda bilgi sunmak da adayların kendi

takvimlerini ayarlayabilmeleri açısından iyi olacaktır. Ayrıca, iş ilanlarının mümkün olan en çok sayıda adaya ulaşması, istenilen niteliklerde bir çalışan bulunmasını kolaylaştırabilir, bu yüzden pozisyona ilişkin ilanın hangi platformlarda duyurulacağı da önemlidir.

4) Kısa Liste, Mülakat ve Seçim

Mülakata alınacak adaylar, iş için belirlenen kriterlere uygunluklarına göre seçilmelidir. Kısa listeye alma sürecinde önyargıdan kaçınmak ve farklı bakış açıları kazandırmak için en az iki personel görevlendirilmesi idealdir. Sürecin mümkün olduğu kadar adil hâle getirilmesi için başvuru formlarının isimsizleştirilmesi de yaygın bir uygulamadır. Başvuru formunda, adaylar kriterleri karşıladıklarını gösterebilmeli ve kendi niteliklerini başvurduğu pozisyonla ilişkilendirebilmelidir. Daha sonra, mülakat için en uygun adayları seçmek üzere bir puanlama sistemi kullanılabilir. Dezavantajlı kişiler için kontenjan ayrılması ve bu kişilere işe alım sürecinde ihtiyaç duydukları alanlarda destek sağlanması da olumlu uygulamalardır.

İşe alım mülakatlarının ana işlevi, adayların becerilerini, deneyimlerini ve bilgilerini değerlendirerek pozisyona uygunlukları hakkında daha fazla bilgi edinmek ve onlara başvurdukları pozisyon ve kurum hakkında daha fazla bilgi vermektir. Mülakat sorularını önceden hazırlamak ve mülakata giren kişilerin cevaplarını bir puanlama matrisi kullanarak değerlendirmek, sürecin daha etkili bir şekilde tamamlanmasına yardımcı olacaktır.

Gerekli durumlarda adayların yeteneklerini ve becerilerini test etmek için farklı değerlendirme süreçleri tasarlanabilir. Örneğin, ileri düzeyde bilgisayar becerileri gerektiren bir pozisyon için bu becerilerin değerlendirildiği bir test hazırlanabilir ya

da pozisyon, takım içinde çalışma becerisini gerektiriyorsa, adaylar ilgili yeteneklerinin test edildiği bir grup mülakatına alınabilirler.

Başvuru ya da mülakat aşamasında başarısız olan adaylar, değerlendirme süreci ile ilgili geri bildirim isteyebilirler. Geri bildirim sağlanması genellikle zorunlu değildir, ancak kuruluşların mülakat aşamasına gelmiş adaylara geri bildirimde bulunması olumlu bir uygulamadır. Kooperatif geri bildirim sağlamamaya karar verirse bunun da başvuru aşamasında belirtilmesi gerekir.

5) İşe alım öncesi yasal ve güvenlik kontrolleri

İşe yeni alınan kişinin çalışmaya başlamadan önce gerekli yasal ve güvenlik kontrollerinin gerçekleştirilmesi önemlidir. Yasal ve güvenlik kontrolleri aşağıdakileri içermektedir:

- İlgili kişilerin ülkede **çalışma hakkı**,
- **Yasal güvenlik soruşturması:** İşe yeni alınan kişi, çocuklarla veya hassas gruplarla çalışmak zorundaydıysa koruma prosedürlerinin bir parçası olarak yasal güvenlik soruşturmasının yapılması gerekli olabilir.
- **Referans kontrolü:** İşe alınan kişinin önceden çalıştığı işler konusunda sunduğu bilgilerin, becerilerinin ve deneyimlerinin doğruluğunu teyit etmek amacıyla sunduğu **referansları** doğrulamak önemlidir.

6) İş teklifleri, sözleşmeler ve gizlilik

Aday seçildikten sonra, ilgili adayla iletişime geçilmesi; adaya, iş teklifinin ve hazırlaması gereken belgelerin ulaştırılması gerekir.

Bunu takiben, taraflar anlaşmaya varırlarsa ilgili iş sözleşmesi adaya imzalaması için iletilir. İş sözleşmesi imzalanmadan önce adayla ilgili tüm kontrollerin yapılmış olduğundan emin olunmalıdır. Çalışanlara hakları, görev ve sorumlulukları yazılı olarak verilebilir. İşe alım ve personel istihdamı süreci boyunca, adaylara ilişkin temin edilen tüm kişisel bilgiler veri koruma yönetmeliklerine uygun olarak gizli tutulmalıdır.

7) İşe başlama ve oryantasyon

Kooperatiflerin standart bir işe başlama ve oryantasyon süreci geliştirmesi gerekmektedir. Öncelikle, işe yeni başlayan personele kooperatifin politikaları, çalışma prosedürleri ve faaliyet alanları ile ilgili bilgi verilmelidir. Yeni personelin diğer personelle, kooperatifin müşterileri ve paydaşları ile tanıştırılması personelin yeni görevine adapte olmasına yardımcı olur. Ayrıca tüm bu süreçleri içeren bir el kitabı oluşturulması ve yeni başlayan personele verilmesi pratik olabilir.

8) Sağlık ve güvenlik

Sağlık ve güvenlikle ilgili yasalar gereği işverenlerin, işyerinin iş güvenliği açısından uygun olduğundan ve çalışanlar ile diğer kişiler açısından herhangi bir risk oluşturmadığından emin olmaları gerekir. İşyerinde olası tehlikelere ilişkin kapsamlı bir risk değerlendirmesinin yapılması ve tüm çalışanların sağlık ve güvenlik düzenlemeleri ile ilgili kendi sorumluluklarının bilincinde olmaları önemlidir. Kuruluş bünyesinde iş güvenliği ve sağlığından sorumlu personellerin bulunması da gerekli olabilir.

9) İş yerinde eşitlik ve adalet

Kooperatif ilke ve değerleri iş ortamına da yansıtılmalıdır. İnsanların iş yerinde; yaş, ırk, din veya inanç, engellilik, medeni durum, hamilelik/annelik, cinsiyet temelinde ayrımcılığa uğramadığını ve uğramayacağını garanti altına almak için gerekli politika ve usullerin uygulanması gerekmektedir. Kooperatif ilke ve değerlerinin iş ortamına yansıtılması aynı zamanda herkes için daha iyi bir çalışma ortamı da yaratır. Bununla birlikte, kooperatifçilik ilkeleri, işyerinde dezavantajlı grupların da temsil edildiği bir çoğulculuk ortamının sağlanmasını gerektirir.

10) Mevcut personelin/ortakların eğitimi

Kooperatif ilkelerinden biri de, ortakların sürekli gelişimini sağlama konusundaki istikrardır. Sürekli eğitim, işletmenin en önemli kaynağı olan çalışanlardan en iyi şekilde yararlanılmasını sağlar. Bu şekilde hem çalışanların profesyonel gelişimine ve iş geliştirme süreçlerine katkı verilirken hem de çalışanların motivasyonu arttırılır. Eğitim alanları şunları içerebilir:

- Kooperatif ilke ve uygulamaları,
- Yönetim ve insan kaynakları,
- Piyasa analizi ve kalite yönetimi,
- Defter tutma ve muhasebe,
- Kişisel gelişim,
- Pazarlama ve iletişim,
- Teknoloji kullanımı.

Bu eğitimlere karar vermek için çalışan ve ortaklarının görüşlerini içeren bir ihtiyaç analizi çalışması yapılması faydalı olacaktır.

1.3. TEDARİKÇİLER

Kooperatifler, tedarikçileriyle adil alışveriş ilkelerine göre çalışma ilişkisi kurmalı ve birlikte kazanmayı hedeflemelidir.

Tedarikçiler, ürün ve hizmet kalitesini doğrudan etkiler. Bu nedenle bir kooperatif, tedarikçilerle ilişkilerinde dikkatli ve özenli olmalıdır.

Öte yandan tedarikçi kooperatifin, kooperatif de tedarikçinin dış dünyadaki temsilcisidir. Bu nedenle kimlerle çalışıldığı kooperatifin imajını doğrudan etkiler. Tedarikçi seçimi çalışan seçimi kadar önemsenmesi gereken bir konudur.

1.4. GÖNÜLLÜLER

Her ne kadar kooperatifler ticari kuruluşlar olsa da gönüllüler önemli insankaynağıdır. Gönüllü, herhangi bir çıkar gözetmeksizin, misyonunuza ve işlerinize katkı veren kişiler demektir.

Günümüzde gönüllülük giderek yaygınlaşmaktadır. Özellikle gönüllülük; bilinirliği arttırma, sosyal medyada farkındalık yaratma, pazarlama, satış ve kısmi üretimde önemli bir insan kaynağıdır. Bugün hasat zamanında ürün toplamakta yardım edecek gönüllü gençleri bulmak, kooperatifin internet sitesini ücretsiz kuracak kişi/kurumlara ulaşmak hiç olmadığı kadar yaygın ve toplum tarafından desteklenen tutumlardır.

Bu nedenle kooperatifler, kısa süreli işler için gönüllü ağı kurmayı düşünmelidir. Gönüllü ağının dinamik ve sürdürülebilir olması, kooperatiflerin kendini besleyen ve zenginleştiren bir insan kaynağına kavuşması anlamına gelir.

1.5. DESTEKÇİLER

Kooperatifler bir yandan sosyal sorunlara da çözüm ürettikleri için sivil toplum kuruluşları gibi desteklenirler. Bu destekler, maddi olabildiği gibi eğitim, satış ve üretim faaliyetlerine katkı gibi farklı alanlarda olabilir. Hatta günümüzde özel kurumlar dahi kooperatifleri desteklemeye başlamıştır.

Bu nedenle kooperatifler, sivil toplum kurumları gibi destekçilerini ele almalı ve onlarla ilişkilerini özel olarak yönetmelidir. Destekçiler açısından bilinmesi gereken en önemli konu 'karşılıklı fayda yaratma' ilkesidir. Destekçiler ile ilişkinin uzun soluklu olması için karşılıklı yaratılan fayda dengeli ve adil olmalıdır. Bu nedenle ilişkilerde hassas olmalı ve birlikte değer yaratmaya çalışılmalıdır.

Kooperatiflerin destekçileri arasında ilk akla gelenler aşağıda özetlenmiştir, ancak destekçiler bunlarla sınırlı değildir:

- Bakanlıklar (Özellikle kooperatifin kuruluş işlemlerini onaylayan Bakanlıklar)
- Mülki İdare Amirleri: Valilik, Kaymakamlık ve muhtarlıklar
Yerel Yönetimler
- Kalkınma Ajansları (Bölge Kalkınma Ajansı, kooperatife yerel katkı verecek en önemli kuruluşlardandır.)
- Ticaret ve Sanayi Odaları
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)
- KOSGEB
- Uluslararası Fonlar
- Özel Şirketler
- Diğer kooperatifler

1.6. YÖRE HALKI

Kooperatifler; yerel kaynakları kullanarak, yerel örgütlenme yoluyla, buldukları bölgenin sorunlarına çözüm ürettikleri için toplumla sıkı ilişki içerisindedir. Bu nedenle yöre halkı kooperatifler için en önemli paydaşlardandır. Kooperatifler yöre halkıyla ilişkilerini düzenlerken tarafsız, farklılıklara saygılı, objektif, katılımcı ve hakkaniyetli bir ilişki geliştirmelidir. Yöre halkının rızası ve onayı olmadan kooperatiflerin buldukları bölgeye katkı vermeleri olanaksızdır. Öte yandan kooperatifler yerel kaynakları harekete geçirmeden başarıya ulaşamazlar.

Kooperatifler aynı zamanda buldukları bölgeyi temsil ederler. Bölgenin kültürel değerleri ve imajı, kooperatifler aracılığıyla kamuya yansır. Tam da bu nedenle kooperatifler temsil güçlerinin ve sorumluluklarının farkında olmalıdır.

KOOPERATİFÇİLİK VE YEŞİL EKONOMİ

2021'de Birleşmiş Milletler bir kere daha yaşadığımız dünyanın içinde bulunduğu kırmızı alarm durumuna işaret etmiştir. İnsanlığın doğayı sömürme düzeyi sürdürülemez düzeydedir. İnsanlar dünyanın sadece geleceğini değil bugününü de tehlikeye sokmaktadır. Atmosferde sera gazlarının artması küresel ısınmaya, **küresel ısınma** ise **iklim değişikliğine** neden olmaktadır. Bir bireyin, bir ülkenin veya bir kuruluşun sürdürdüğü faaliyetler sonucu atmosfere saldığı sera gazlarının karbondioksit cinsinden karşılığı **karbon ayak izi** olarak adlandırılır.

İnsanların yaşamaları için kritik öneme sahip ısınma, pişirme ve ulaşımda kullanılan kömür, doğalgaz, petrol-benzin-motorin gibi fosil yakıtlar sera gazı salımlarına neden olmaktadır. Doğrudan salımların yanı sıra dolaylı salımlar da karbon ayak izinde önemli bir yer tutabilir. Dolaylı salımda sanayi tesislerindeki karbon salımlarının payı büyüktür. Bir ürünün üretilmesinden, nakliyesine ve bertaraf edilmesine kadar izlenen tüm süreçler karbon ayak izinin bir parçasıdır ve **yaşam döngüsü** adını alır. Kömür, doğal gaz, petrol gibi fosil yakıtların kullanımı, arazi kullanımı değişiklikleri, ormansızlaştırma ve sanayi süreçleri gibi insan etkinlikleriyle atmosfere salınan sera gazlarının miktarı arttıkça yeryüzü daha fazla ısınmaktadır. Çünkü sera gazları dünyayı bir battaniye gibi sarmaktadır.

İklim değişikliğinin insanlar ve diğer canlılar için geri dönülemez sonuçlara yol açmaması için ortalama yüzey sıcaklığındaki artışın 1,5°C'nin altında kalması gerekmektedir. Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) raporlarına göre küresel

ısınmayı 1,5 santigrat derece ile sınırlamak enerji, arazi, kentsel ve altyapı (ulaşım ve binalar dahil) ve endüstriyel sistemlerin kullanımında hızlı ve geniş kapsamlı önlemler almayı gerektirmektedir ve bu yönde bazı önemli adımlar atılmaktadır.

Paris Anlaşması'nın bir sonucu olarak küresel anlamda 2050 yılında karbon nötr bir yaşam hedeflenmektedir. Türkiye de 2053 yılında karbon nötr sisteme geçeceğini taahhüt etmiştir. Karbon nötr bir sisteme geçebilmek için karbon ayak izimizin sıfır olması gerekmektedir.

Aslında karbon salımı ve doğal yutak alanları tarafından bu karbonun bertaraf edilmesi doğal bir süreçtir. Ancak son 150 yılda insan faaliyetlerinden kaynaklı sera gazlarının miktarı çok fazla arttığı için doğal yutaklar yetersiz kalmış, doğanın dengesi bozulmuştur. Büyük bir hızla da bozulmaya devam etmektedir.

En önemli karbon yutak alanları ormanlar, yeşil bitkiler, toprak, denizler, göller ve akarsulardır. Yani bitkiler, ağaçlar önemli birer karbon yutaklarıdır. Ortamdan karbondioksit alır, ortama oksijen verirler.

KOOPERATİFLERİN DOĞAYA VE ÇEVREYİ KORUMAYA KATKISI

Kooperatifler, ortak hedefleri ve hayalleri için bir araya gelmiş olan ortaklar tarafından kontrol edilen ve yönetilen insan merkezli işletmelerdir. Kârdan ziyade değerlerle hareket eden kooperatifler kaçınılmaz olarak daha güzel ve hakkaniyetli bir dünya inşa etmeyi hedefleyen küresel kalkınma gündemlerinin

gerçekleşmesi için çaba sarfeder. İnsanlığın en az %12'sini temsil eden kooperatifler, dünya için acil durum niteliğinde olan iklim değişikliği ve çevresel kaynakların yok olması ile mücadele konusunda kaçınılmaz olarak kritik rol oynayacaktır.

İklim değişikliği ve dünyadaki yaşamı yok etme potansiyeline sahip küresel ısınma ile mücadelenin birinci koşulu; mevcut üretim, tüketim ve yaşam şeklimizi değiştirmektir. Kooperatifler, ilke ve değerlerini kârın önüne koyan işletme modelleri olarak sürdürülebilir üretim ve tüketim tarzının benimsenmesinde önemli role sahiptirler. Özellikle kooperatiflerin yedinci ilkesi olan "Topluma Karşı Sorumlu Olma" bu önemli rolün temelini oluşturmaktadır.

Kooperatiflerin Yedinci İlkesi: Topluma Karşı Sorumlu Olmak
Kooperatifler bir yandan ortaklarının ihtiyaçlarına eğilirken bir yandan da var olduğu toplumun sürdürülebilir kalkınması için çalışır.

ÇEVREYİ VE DOĞAYI KORUMADA KRİTİK ROLE SAHİP KOOPERATİF TÜRLERİ

Sadece aşağıda ifade edilenler değil tüm kooperatif türlerinin çevreyi ve doğayı korumada önemli rolleri olduğu genel kabul görmektedir. Aşağıdaki örnekler, kooperatif ortaklarına ve ilgili paydaşlara fikir vermek açısından verilmiştir.

Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	Sürdürülebilir gıda üretimi & agro-ekoloji Açlık ve yetersiz beslenme ile mücadele Gıda israfının azaltılması İklim değişikliğine uyum Aile çiftçi işletmelerinin desteklenmesi Çevre dostu pratiklerini teşvik ve kendi kendini değerlendirme
----------------------------------	---

Yapı Kooperatifler	Enerji yoksunluğu ile mücadele Enerji verimliliği Temiz enerji kaynaklarını satın alma & kullanma İklim değişikliğine uyum ve iklim değişikliğini azaltma Güneş panelleri kurulumları Sürdürülebilir yapı malzemelerin kullanımı Yapı renovasyonları
Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifleri	Çevre kirliliğinin ve emisyonların azaltılması Temiz enerjinin kullanılması Yenilenebilir enerji kullanımının artması Enerji verimliliği ve yenilikçi uygulamaların artması Makul ücretli yenilenebilir enerjiye erişim İletişim, aydınlatma ve su pompaları/ depoları gibi kritik hizmetlerin sunulması
Hizmet Kooperatifleri	Afetlerle mücadele Çevre kirliliğinin azaltılması Çevre dostu üretim süreçleri Atığın azaltılması ve atığın önlenmesi Su altyapısının sağlanması Çevreyle ilgili araştırmalar ve yenilikçi uygulamalar Su altyapısının sağlanması
Ormancılık Kooperatifleri	Doğal kaynakların korunması Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi Biyçeşitliliğin korunması

	Ağaç dikimi ve yeniden vahşileştirme Karbon yakalama, kullanma ve depolama Sürdürülebilir üretim metotları
Tüketim & İşletme Kooperatifleri	Güvenli ve makul ücretli gıdaya erişimi kolaylaştırma Gıda atığının azaltılması Beslenme tercihlerinin ve tüketici davranışlarının değişmesi Sürdürülebilir üretim ve tüketim Sürdürülebilir deniz balıkçılığı Ulaşım ve tedarik zincirinin iyileştirilmesi Plastik atıkların azaltılması Organik ve sağlıklı yerel üretim Tarım ilacı kullanımının azaltılması
Taşıma Kooperatifleri	Yeşil ulaştırma Yeşil iş İklim dostu hizmet sunumu Çevre kirliliğinin ve emisyonların azaltılması Yeşil tedarik zincirinin kurulması Kamu sağlığı

KOOPERATİFLER VE YEŞİL EKONOMİ

Yeşil ekonomi,

- Toplumsal refahın ve sosyal eşitliğin artırılması; çevresel risklerin ve ekolojik kısıtlıkların ise azaltılmasıdır,
- Düşük karbon salınımı, kaynakların etkin kullanımı ve sosyal sorumluluk gibi kavramları kapsar,

- Gelir, istihdam ve büyüme dengesini, karbon emisyonlarının azaltılması, biyolojik çeşitliliğin artırılması ve ekosistem hizmetlerinin kayıplarının önlenmesi yoluyla sağlar.

Kooperatiflerin yeşil ekonomi modeli uygulaması ile verimliliklerini artırması, verimliliklerine bağlı olarak kârlılıklarında artışlar yaşanması ve doğayla uyumlu üretim modeli uygulamaya geçmesi hedeflenmektedir. Örneğin rutin adreslere teslimat yapan bir kooperatif dağıtım güzergahını en kısa yolu bularak yeniden tanımlamış ve aylık yakıt giderini 6 bin TL'den 4 bin TL'ye düşürmüştür. Hem giderini azaltmış yani karlılığını artırmış, hem de daha az yakıt kullandığı için doğayı korumuştur. Diğer bir kooperatif ise lambalarını enerji tasarruflu led lambalarla değiştirerek elektrik faturalarında %7 azalma yaşamıştır.

Kooperatiflerde Uygulanabilecek Yeşil Ekonomiye Geçişinizi Kolaylaştıracak Faaliyet Önerileri

1- Üretim yöntemlerinizi gözden geçiriniz.

- Hammaddenizi nereden alıyorsunuz?
Daha yakından alma imkanınızı araştırınız. Hammaddenizi daha yakından alarak ulaştırma/taşıma masraflarınızı ve/veya yakıt masraflarınızı azaltabilirsiniz. Karbon ayak izinizi düşürür, zamanınızı daha verimli kullanmış olursunuz.
- Kullandığınız makine ekipmanları satın alırken enerji verimli olanlarını tercih ediniz. A, A+, A++, A+++ sınıfı olmalarına dikkat ediniz.
- Makine ekipmanlarınızın bakımlarını belli aralıklarla yaptırınız.

- Makine ve ekipmanlarınızı tam dolu iken çalıştırınız.
- Sıcak ve soğuk yüzeylerinizi yalıtınız.
- Ürün teslimatlarınızı yaparken en kısa güzergahı belirleyiniz.

2-Üretim sürecinde kullandığınız elektriği yenilenebilir kaynaklardan (güneş, rüzgâr, biyokütle, jeotermal) elde etme imkanlarını araştırıp, mümkün olanları kullanınız. Bu seçeneklerin yatırım maliyeti pahalıdır. Yörenizdeki bölge kalkınma ajanslarının ve Bakanlıkların ve ilgili diğer kuruluşların hibe programlarından faydalanınız.

3-Lambalarınızı enerji tasarruflu led lambalarla değiştiriniz. Böylece aydınlatma için harcadığınız enerjiden %90 tasarruf edebilir ve daha düşük elektrik faturası öderseniz.

4-Çalışmadığı zaman cihazlarınızın fişlerini prizden çekiniz. Çünkü prize takılı tüm cihazlar, (bunlara telefon şarj kabloları, televizyon, radyo ve benzeri dahildir) çalışmasa bile enerji tüketirler.

5-Buzdolabınızın, derin dondurucunuzun kapağını mümkün olduğunca az ve az aralık olacak şekilde açın ve işinizi çabuk bitirerek kapatın. Buzdolabınız, dondurucunuz ortamdan aldığı sıcak havayı soğutup kendi ısısına eşitlemek için ekstra enerji harcayacaktır.

6-Bulaşık ve çamaşır makinalarınızı tam dolmadan kullanmayınız.

7- Su ayak izinizi düşürün. Suyu dikkatli kullanınız. Damlayan muslukları onarınız. Damlayan bir musluk haftada 90 litre su akıtabilir.

8-Sebze meyve yıkadığınız suları çiçek veya bostan sulamanızda kullanınız.

9- Yağmur sularını toplayınız.

10-Ormanlar, yeşil olan tüm bitkiler, ağaçlar, denizler, göller, akarsular, toprak doğal karbon yutaklarıdır. Etrafınızdaki karbon yutaklarının farkında olun, koruyun, korunması için projeler geliştirin. Projelerinize çocukları katın.

11-Ağaçlar yılda ortalama 12 kg karbondioksit emerler. Mümkün olan her yere ağaç dikiş.

12-Anız yakmayınız. Anız yakmak topraktaki canlıları, bakterileri de yakmak, öldürmektir. Anız yakılan toprakta toprağın canlı yapısı kaybolur. Bu nedenle verim düşer. Ayrıca yanma sonucu oluşan karbondioksit ve diğer gazlar iklim değişikliğine ve solunum yolu hastalıklarına neden olur.

13-Organik atıklar metan kaynağıdır. Metan karbondioksite göre 28 kez daha etkili sera gazıdır. Atıklarınızı azaltın. Atıklarınızı çöpe atmayın, doğada bırakmayın. Ya kompost (gübre) yapın, ya solucan gübresi yapın ya da biyogaza çevirin. Biyogaz, teknoloji ve büyük yatırım gerektirir ama, bahçenizde, tarlanızda hatta balkonunuzda kompost ve solucan gübresi yapabilirsiniz.

14-Tarımsal atıklarımız çok değerli hammaddelerimizdir. Yakmayınız. Ayrıca sizin atığınız atık/artık başka bir işletmenin hammaddesi olabilir. Ya da başka bir işletmenin atığı/artığı sizin hammaddeniz olabilir. Etrafınızdaki işletmelerle diyalog içerisinde olun.

15-Atıkları geri dönüştürerek tekrar kullanma yollarını araştırıp, uygulayınız.

16-İşletmenizden, tarlanızdan çıkan dönüştüremediğiniz, kullanmadığınız atıkları ayrıştırınız, lisanslı toplayıcılar aracılığıyla yasal zincire dahil ediniz.

17-Mümkün olduğunca kimyasal gübre kullanmayınız. Kimyasal gübreler hem sera gazı kaynağıdır hem de toprağı, yer altı sularını ve havayı kirletmektedirler.

18-Tarlalarınızda kimyasal zirai ilaçlar kullanmak yerine doğal çözümlü zirai mücadele yapınız. Örneğin domateslerinizin olduğu tarlaya ara ara fesleğen ve kadife çiçeğı ekebilirsiniz. Böylece domateslerinize zararlılar gelmeyecektir.

19-Kullanmak zorunda olduğunuz kimyasal gübre ve kimyasal ilaç ambalajlarınızı tarlada bırakmayınız. Ambalajdaki kalıntılar yağmur sularıyla birlikte yeraltı suyuna karışır. Ambalajlarınızı ayrıştırarak toplayınız ve belediyenin tehlikeli atık toplama zincirine dahil ediniz.

20-Sulama sistemlerinizi damla sulama sistemleriyle değiştiriniz. Bitkilerdeki hastalıkların pek çoğı fazla

sonucu olmaktadır. Damla sulama ile hem suyu verimli kullanmış hem de bitki hastalıklarının da önüne geçmiş olursunuz. Ayrıca veriminiz ve geliriniz artar. Yapacağınız yatırımlarda devlet desteklerinden faydalanabilirsiniz. Tarım ve Orman Bakanlığı il ve İlçe Müdürlüğünüz ile iletişim halinde olunuz.

21-Sulamayı gece ve sabah çok erken vakitlerde yapınız. Güneş ışınları su ile buluşmasın. Böylece buharlaşma az olacağından suyu verimli kullanmış olacaksınız. Suyu ve elektriğı daha az para ödeyeceksiniz.

22-Arabalarınızın traktörünüzün ve benzeri araçlarınızın lastik havalarını kontrol ediniz. Havası inik lastikler daha fazla yakıt harcar.

23-Bütün bunları genç nesillere öğretiniz. Her türlü canlıya karşı saygılı, doğa aşığı çocuklar ve gençler yetiştiriniz.

24-Yeşil ekonomi gibi çevresel faaliyetleri içselleştiren üretim, kalkınma ve hizmet kooperatiflerine verilen destekler her geçen gün artmaktadır. Sizler de faaliyetlerinizi yukarıda verilen öneriler ışığında yeşil ekonomi ile uyumlu hale getirebilirsiniz.

ORTAKLIK KURMA VE AĞ OLUŞTURMA

Ortaklık Nedir?

Ortaklık birbirini tamamlayan hedefleri olan, belli bir amaç ve/ya belli bir süre için birlikte çalışma konusunda hem fikir olan iki ya da daha fazla tarafın olduğu ilişkidir.

Ortaklığın Kuralları Nelerdir?

- Neden ortaklık kurduğunuz ve neyi hedeflediğiniz konusunda net olun.
- Ortaklığın tarafı olan kurumların güçlü yönleri üzerinden ilerleyin, kazan-kazan stratejisini benimseyin.
- İletişime açık, dürüst ve şeffaf olarak güven oluşturun.
- Her ortağın rolü ve sorumluluğunu herhangi bir belirsizliğe yer bırakmayacak şekilde tanımlayın.
- Taraflar arasında farklılık olduğunda iletişime açık olarak bunları çözün.

Ortaklık Kurmak Kooperatifinize Ne Kazandırır?

- Var olan kaynaklara erişimi sağlar,
- Üretim alanı, insan kaynağı, ekipman, nakdi ve aynı kaynaklar gibi sınırlı kaynakların daha etkin kullanımını sağlar,
- "Birlikten kuvvet doğar" yaklaşımı ile tek başına yapılamayacak işlerin gerçek olmasına zemin hazırlar,
- Bilgi ve deneyim paylaşımını mümkün kılar,
- Küçük ölçekli taban örgütlerinin proje ve devlet desteği kaynaklarına erişimini sağlar,

- Hizmet ve ürünlerin son kullanıcılara daha etkin ve hızlı erişimini mümkün kılar,
- Tekrara düşmeyi önler ve maliyet etkin işleyişe zemin sağlar,
- Sinerji oluşturarak daha güçlü lobi ve savunuculuğa temel teşkil eder,
- Ortakların farklı bakış açılarıyla yaratıcı çözümler bulunmasına olanak sağlar,
- Farklı kesimlerin taleplerini karşılayan daha kapsayıcı ve bütünleşik hizmet ve üretimi mümkün kılar,
- Ortakların kapasitelerin gelişmesine katkı verir,
- Daha şeffaf ve hesap verebilir kurumsal yapıları teşvik eder,
- Çoğulcu kurum yapılarını destekler,
- Ortaklık içerisinde olan kurumların sürdürülebilirliğine hizmet eder.

Ortaklık Kurmanın Zorlukları Nelerdir?

- Ortaklık şartlarının iyi tanımlanmadığı durumlarda kaynak kullanımı ve iş bölümünde güven sorunu yaratabilir,
- Raporlama ve hesap verebilirlik prosedürlerine uyum sağlamak zaman alabilir,
- Ortaklığın gerektirdiği değişikliklere direnç gösteren ortaklar ve çalışanlar olabilir,
- Kurum kültüründen ve değerlerinden taviz vermeyi gerektirebilir,
- Ortaklık yapan kurumlar arasında gerilime ve anlaşmazlıklara neden olabilir,
- Ortaklık bazlı çalışma kültürü gelişene kadar yoğun çaba sarf etmeyi gerektirebilir.

Ortaklık Kurmadan Önce Mutlaka Yapılması Gerekenler Nelerdir?

Vizyon ve Amaç

İki temel soruyu sorarak kooperatifinizin neden ortaklık kurduğu konusunda net olmalısınız:

Benim kooperatifimin bu ortaklığa katkısı ne olur?

Bu ortaklık benim kooperatifime ne katar?

Kararlılık

Kooperatifinizin her kademesindeki yöneticiler, ortaklar ve çalışanlar olarak bu ortaklığın gerekliliğine ve önemine inanmalısınız.

Zaman

Ortaklığın sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için kooperatifiniz gerekli zamanı ayırmalıdır; başarılı bir ortaklığın zaman ve çaba gerektirdiğinin farkında olmalısınız.

Kapasite

Kooperatifinizin ortaklık kurma kapasitesinin olması gerekmektedir. Kapasitenizin yeterli olmaması sadece sizi değil ortaklık kuracağınız kurumu da zor durumda bırakabilir.

Kurum Kültürü

Kooperatifinizin kurumsal kültürü yeni insanlarla ve yeni fikirlerle çalışmaya yatkın olmalıdır.

Finansal Kaynaklar

Kuracağınız ortaklık belli miktarda finansal kaynak

harcamanızı gerektirebilir. Kooperatifinizin bu harcamaya hazır olup olmadığını iyice tartmalısınız.

AĞ OLUŞTURMAK

Ağ Oluşturmak Nedir?

Ağ oluşturmak; mesleki ve/veya sektörel çıkar birlikteliğinin olduğu yeni insanlarla görüş ve bilgi alışverişinde bulunmayı da kapsayan bağ kurmaktır.

Ağ Oluşturmak Neden Önemlidir?

- Ağ oluşturmak,
- Kooperatifinizin ve ortaklarınızın daha güçlü hissetmesine katkıda bulunur,
- Kooperatifçilik alanında ve faaliyet gösterdiğiniz sektördeki diğer kurum, kuruluş ve kişilerle görüş alışverişinde bulunmanızı sağlar,
- Her düzeydeki ve pozisyondaki taraflarla etkileşim içinde olmanızı ve alanınızdaki en güncel gelişmeleri takip etmenizi mümkün kılar,
- Mesleki özgüveninizi ve öz saygınızı artırır.

Ağ Oluşturmanın Üç Sacayağı Nedir?

İnsanlarla bir araya gelmek:

Kendinizi tanıttın ve aralarına katılıp katılamayacağınızı sorun.

Mevcut ağa dahil olmak için girişimde bulunmak:

Sizinle ve kooperatifinizle ilgili soru sorulana kadar dinleyin; soru sorulduğunda hakkınızda kısa bilgi verin, kartvizitlerini isteyin ve varsa kendi kartvizitinizi ve/ya kooperatif tanıtım broşürünü verin.

Kurulan bağın devamlılığını sağlamak:

Etkinlik sonrasında kısa bir teşekkür mesajı yazın ve başka etkinliklerde bir araya gelmek isteğinizi ifade edin.

KAYNAKLAR

100 Soruda Kooperatifçilik. Ticaret Bakanlığı Esnaf ve Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü.

1163 Sayılı Kooperatifçilik Kanunu (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1163.pdf>)

Ahilik tanımı: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ahilik> (Ziyaret Tarihi: 26 Mayıs 2022)

Ahilik Vakfı: <https://www.ahilik.net> (Ziyaret Tarihi: 26 Mayıs 2022)

Amecoop, Diputación de Granada (2010). Diagnóstico sobre conocimiento e integración de políticas de igualdad y responsabilidad social empresarial de la provincia de Granada.

Ankara Kalkınma Ajansı Güçlü Eğitimciler, Güçlü Kooperatifler Projesi (www.guclukooperatifler.com)

Avrupa Birliği Başkanlığı (www.ab.gov.tr)

Avrupa Kooperatif Topluluğu (SCE) (https://ec.europa.eu/growth/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu/cooperatives/european-cooperative-societysce_en)

Balbay, Ş., Sarıhan, A., Avşar, E., "Dünya'da ve Türkiye'de "Döngüsel Ekonomi / Endüstriyel Sürdürülebilirlik" Yaklaşımı (2021) Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi Sayı 27, S. 557-569.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1879706>

Baykan D.A. (2015), Yerel Yönetimler İçin Kent Planlaması ve Tasarım İlkeleri Kitabı.

Bursa Odak Grup Toplantı Notları, (Şubat 2022), Kadınların Kooperatifler Yolu İle Güçlendirilmesi Teknik Destek Projesi. ASHB&TOB.

Buz, Sema (2009). "Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların "Görünürlüğü", Aile ve Toplum Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 17 Nisan-Mayıs-Haziran 2009 ISSN: 1303-0256.

C4%B1%C4%B1r.

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). <https://www.csb.gov.tr>. Erişim Tarihi: 03.04.2022

Çıkin, A.(2011). Kooperatifçilik Ders Notları, İzmir.

Davis, P. (2004). Human Resource Management in Cooperatives, ISBN 92-2-114329-5, Design cover by MAGMA Cooperative, Italy, Cooperative Branch International Labour Organization Publications. Geneva Switzerland.

Dünya Bankası, DC. Washington (2012), Dünya Kalkınma Raporu 2012: Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma.

Eğitim İhtiyaç Analizi Raporu, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022.

Exploring The Cooperative Economy (https://monitor.coop/sites/default/files/2022-01/WCM_2021_0.pdf)
Global Warming of 1.5°C, IPCC Report, 2019. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/06/SR15_Full_Report_High_Res.pdf, Erişim 06.06.2022
http://www.change-climate.com/Greenhouse_Gases.htm, Erişim 06.06.2022
<https://sosyalekonomi.org/kooperatif-istatistikleri/> Erişim Tarihi: 06.06.2022
https://ticaret.gov.tr/BM_Surdurulebilir_Kalkinma_Hedefleri
<https://www.cevremuhendisligi.org/index.php/79-haberler/yazar-gc/1538-gidalarin-su-ayak-izi>, Erişim 06.06.2022
https://www.google.com/search?q=iklim+de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi+nas%C4%B1+olur&tbm=isch&ved=2ahUKewiT9p qar-X4AhUPuqQKHbnnD4UQ2cCegQIABAA&oq=iklim+de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi+nas%C4%B1+olur&gs_
[https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/20220114-3.htm#:~:text=MADDE%208%20%E2%80%93%20\(1\)%20Kooperatif%C3%A7ilik,%2F5'inin%20](https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/20220114-3.htm#:~:text=MADDE%208%20%E2%80%93%20(1)%20Kooperatif%C3%A7ilik,%2F5'inin%20)
<https://www.ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/kooperatiflereyonelik-hizmetler/kooperatif-kurulus-islemleri/bakanlikca-kurulusu-yapilan-kooperatifler-vegerekli-belgeler>
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211026-2.htm>
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211026-2.htm>
<https://yalova.csb.gov.tr/karbon-ayak-izi-nedir-haber-42218>, Erişim: 06.06.2022

ICA (1995). International Cooperative Alliance Statement of the co-operative identity. <https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity>
ICA, (2022). <https://ica.coop/en/media/news/co-operativeenterprises-are-in-a-unique-position-to-help-to-promotethe-2030-agenda>
ICA-EU Partnership, Cooperation for the Transition to A Green Economy: Global Thematic Research Report, 2021.
ILO & International Cooperative Alliance, Cooperatives and the Sustainable Development Goals A Contribution to the Post-2015 Development Debate A Policy Brief, 2014.
International Cooperative Alliance, Co-ops for 2030: A Movement Achieving Sustainable Development for All, 2017.
International Co-operative Alliance, <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-facts-figures>
İlgili yönetmeliklerin linkleri: KOOPBİS: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/202201141.htm> DENETİM: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220201-1.htm>
İnsani Gelişme Vakfı: Sosyal Dayanışma Ekonomisi İçin Güçlü Kooperatifçilik Raporu (https://ingev.org/raporlar/Sosyal_Dayanisma_Ekonomisi_icin_Guclu_Kooperatifcilik.pdf)
Kabeer N. (1999), Resources, Agency, Achievements: Reflections on the Measurement of Women's Empowerment. Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023 (2018). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. <https://www.aile.gov.tr/media/6315/kad%C4%B1n%C4%B1n-gue%C3%A7lenmesi-strajesi-belgesive-eylem-plan%C4%B1-2018-2023.pdf>

KAGİDER Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (www.kagider.org)
KOOP DES (<https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/koopdes>)
Kooperatifçilik Eğitim Kitabı. Ankara Kalkınma Ajansı,<http://kutuphane.ankaraka.org.tr/dokuman/guclu-egiticiler-guclukooperatifler-kooperatifcilik-egitim-kitabi/164>
Mülayim, Z.G..(2019). Kooperatifçilik. Yetkin Yayınları Ankara.
Mülayim, Z.G..(2019). Kooperatifçilik. Yetkin Yayınları Ankara.
Mülayim, Z.G..(2019). Kooperatifçilik. Yetkin Yayınları Ankara.
On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019)
Özdemir, G., Ülker, F. (2011). "Kooperatif İşletmelerde İşgörenlerin İş Tatmininin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma: Tarım Kredi Kooperatifleri Örneği"20. Türk Kooperatifçilik Kongresi, 6-7 Ekim 2011, sf.263-280.
Özdemir, G.,(2021). Kooperatifçilik. Nobel Yayınları. Ankara.
Özdemir, G.,(2021). Kooperatifçilik. Nobel Yayınları. Ankara.
Özdemir, G.,(2021). Kooperatifçilik. Nobel Yayınları. Ankara.
Prof. Dr. Kumlu S. (2022) Türk-Alman Kooperatif Birlikleri İş Birliği (TAKBİ) Projesi Strateji Planı hazırlama belgeleri
Prof. Dr. Kumlu S. (2022) Türk-Alman Kooperatif Birlikleri İş Birliği (TAKBİ) Projesi Strateji Planı hazırlama belgeleri
Sosyal Ekonomi (www.sosyalekonomi.org)
T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (<https://www.csb.gov.tr>)
T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016:14 CICOPA 2017. http://www.cicopa.coop/IMG/pdf/world_standards_of_social_cooperatives_en-4.pdf
T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (<https://www.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/AnaSayfa.aspx>)
T.C. Ticaret Bakanlığı (<https://ticaret.gov.tr>)
tamamlanmas%C4%B1%20%C5%9Fartt%C4%B1r.

Tarım Kooperatifleri Merkez Birliği (<http://www.tarimkoop.org.tr>) (Ziyaret Tarihi: 24 Mayıs 2022)
Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (www.tkd.gov.tr)
Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü(<https://esnafkoop.ticaret.gov.tr>)
Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Çalışmaları (<https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik>)
TOBB Şirket İstatistikleri (<https://www.tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/KurulanKapananSirketistatistikleri.php>)
Turan, Nurcan (2005). "Üretken Bir İstihdam Yaratılmasında Kooperatif İşletmelerin Potansiyel Katkıları"
Türkiye Milli Kooperatifler Birliği (<http://www.turkey.coop>)
Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri (www.tarimkredi.org.tr)
Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (<https://www.tusev.org.tr/tr>)
Uluslararası Kooperatifler Birliği ICA (<https://www.ica.coop>)
Women and Trade the Role of Trade in Promoting Gender Equality (2020). International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank and the World Trade Organization
World Cooperative Monitor (www.monitor.coop)
www.cicopa.coop/IMG/pdf/world_standards_of_social_cooperatives_en4.pdfwww.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity.
Yatırıma Destek (<https://www.yatirimadestek.gov.tr>)

KOOPERATİFÇİLİK VE TEMEL ESASLARI

 [elbirligigucbirliigi](#)

 [ElBirliGucBirliigi](#)

  [ElBirliGüçBirliği](#)

 [el_gucbirliigi](#)

 info@womencoopproject.com

Bu yayın Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla WYG Türkiye'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.